

บทที่ ๔

วิเคราะห์บทบาทของพระสิวลีเถระที่มีต่อสังคมไทย

ในบทนี้จะได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบาทและอิทธิพลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพระสิวลีเถระที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน และเพื่อกำหนดแนวคิดและแนวปฏิบัติของชาวพุทธ เพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม และข้อมูลที่น่ามาประกอบการวิเคราะห์ในบทนี้ส่วนหนึ่งเป็นข้อมูลจากการลงภาคสนาม ด้วยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สัมภาษณ์ เพื่อจะวิเคราะห์ในประเด็นด้านต่างๆ ดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์บทบาทของพระสิวลีเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย

๔.๑.๑ พระสิวลีเถระที่ปรากฏในตำรา คัมภีร์ต่าง ๆ

พระสิวลีเถระ ผู้นั้นเป็นพระเถระที่มีวามนุชย์และทวยเทพเคารพนับถือ บุษามาก จึงเป็นพระเถระที่มีลาภมาก แต่มักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของบุญเก่า โดยท่านได้ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา

พระสิวลีเถระได้แสดงผลงานออกมาด้วยการช่วยพระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายและรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่อย่างมั่นคงจนถึงปัจจุบัน ด้วยความเป็นผู้มีลาภสักการะมากจึงเป็นที่นับถือแก่มนุชย์และเทวดาทั้งหลายจึงเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของพระพุทธเจ้าได้เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้พระสิวลีเถระจึงเป็นพระมหาเถระที่มีผู้นับถือตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน คัมภีร์สำคัญของพระพุทธศาสนาอาทิเช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา หรือเป็นตำราหนังสือเรียนของพระภิกษุสามเณร ที่เรียกว่าอนุพุทธประวัติเป็นการกล่าวถึงประวัติของพระสาวกของพระพุทธเจ้า และในหนังสือธรรมศึกษาที่ให้ความรู้แก่ประชาชนก็มีประวัติของท่านเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประวัติของท่าน โดยในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยได้จัดการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเกี่ยวกับประวัติของพระมหาเถระทั้ง ๘๐ องค์ ในหลักสูตรนักธรรมชั้นโท ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของท่านเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ทราบถึงจริยาวัตรของท่าน จะได้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติตามต่อไป และยังนำมาจัดการศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาในระดับชั้นโท ให้กับประชาชนผู้สนใจได้ศึกษาหาวิชาความรู้ ในโรงเรียนบางแห่งได้จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของโรงเรียนได้ให้นักเรียนได้ศึกษาในรายวิชาธรรมศึกษา และพัฒนาเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ จึงเป็นการกล่าวได้ว่าการ

ที่พระภิกษุสามเณรและประชาชนได้รับการศึกษาในประวัติของพระสืวลีเถระนั้น ก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่ง แม้ว่าพระสืวลีเถระท่านจะนิพพานไปนานแล้วก็ตามท่านก็ยังมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชาวโลกชาวพุทธได้รับทราบถึงจริยาวัตรและความมีโชคละมามาก และไม่ใช่แต่ในหนังสือที่ในพุทธศาสนิกชนได้ศึกษาเท่านั้น จึงเป็นการกล่าวได้ว่าพระสืวลีเถระท่านได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะสังคมส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเมื่อได้บูชาพระสืวลีเถระแล้วจะมีทรัพย์สมบัติ เงินทองไหลมาเทมานั่นเอง จึงเป็นการประกาศพระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่ง โดยทางวัดมีพระภิกษุเป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางของการปฏิบัติที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนต่อไป

สรุปว่า พระสืวลีเถระ นอกจากเป็นกำลังสำคัญในการช่วยประกาศพระพุทธศาสนาแล้ว พระสืวลีเถระยังเป็นกำลังสำคัญในการช่วยรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ ต่างก็ล้วนเป็นกำลังสำคัญในการรักษาธรรมวินัยให้มั่นคงด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเหมาะสม และปฏิบัติชอบ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวมานี้ของพระอสีติมหาสาวกเหล่านั้นสามารถรักษาพระศาสนาไว้ได้ การเผยแผ่เป็นกิจกรรมหลักของพุทธศาสนาแต่อดีตครั้งพุทธกาล และสาวกของพระพุทธองค์ก็ทำหน้าที่ด้านการเผยแผ่ เช่น พระสืวลีได้เป็นกำลังสำคัญด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

๔.๑.๒ ด้านความเชื่อในพระสืวลีเถระที่มีต่อสังคมไทย

พระสืวลีเถระเป็นพระอรหันต์อีกรูปหนึ่งที่โดดเด่นในด้านศรัทธาความเชื่อของคนไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะคนไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าถ้าได้บูชาพระสืวลีเถระได้โชคละมามากจะบังเกิดด้วยความเชื่อดังกล่าวได้สืบทอดกันมาทำให้เป็นคติความเชื่อที่ปฏิบัติตามกันมา ในสังคมไทย ชาวพุทธนิยมบูชาพระสืวลีเถระโดยที่ โบราณจารย์และวัดต่างๆ มากมายในเมืองไทยจึงทำรูปเคารพพระสืวลีเถระขึ้นมาสักการะบูชา เน้นในทางลาภผลโดยตรง ซึ่งถือว่าดีทางโชคละมามาก เพราะเป็นพระอรหันต์ผู้เลิศด้วยลาภสักการะยิ่งกว่าภิกษุองค์ใดในสมัยพุทธกาล

พระสืวลีองค์ขนาดใหญ่มีการสร้างประดิษฐานไว้ตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศ ส่วนพระเครื่องพระบูชานั้นมีพระคณาจารย์สร้างออกมาไม่มากนัก เช่น หลวงพ่อแฉ่ง วัดบางพัง หลวงปู่ภาค วัดระฆัง หลวงปู่โต๊ะ วัดประดู่ฉิมพลี เป็นต้น^๑

ในการบูชาพระสืวลีนั้น ให้บูชาด้วยดอกบัว ๕ หรือ ๙ ดอก หรือใช้พวงมาลัยที่เป็น ดอกกมะลิ ดอกดาวเรือง ใช้ธูปหอม เมื่อจะบูชาให้อาพวงมาลัยถวายใส่พานถวายหน้ารูปเคารพแทนองค์

^๑ชมรมพุทธศาสตร์แห่งประเทศไทย ศูนย์ประสานงานชมรมพุทธศาสตร์แห่งประเทศไทย ๗๗ หมู่ ๑๖ บ้านแก่นพยอม ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, ตำนานแห่งพระศาสดาสืวลี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http:// www.jidsai.com](http://www.jidsai.com) [๑๔ พ.ย.๒๕๕๖].

พระสืวลี หรือ เอาดอกบัว ๕ หรือ ๙ ดอกใส่แจกัน จะมีเทียนหรือไม้ก็ได้ จูดยุบสามดอก แล้วตั้ง นะโมสามจบ กล่าวคำบูชาพระสืวลีด้วยพระคาถานี้

"สืวลี จะ มหาเถโร เทเวตานุระบุชิตो โสระโห ปัจจะยาทิมหิ
อะหัง วันทาமி ตัง สะทาสืวลี จะ มหาเถโร ยักขาเทวาภิบุชิตो โสระโห
ปัจจะยาทิมหิ อะหัง วันทาமி ตัง สะทา
สืวลี เถระคุณัง เอตัง โสตถิ ลาภัง ภาวันตุ เมฯ "

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพมหานคร ได้รจนาพระคาถาบทหนึ่งที่ชาวพุทธส่วนใหญ่นิยมสวดมนต์ภาวนานี้ก็คือ “พระคาถาชินบัญชร” ก็มีส่วหนึ่งที่ได้นำกล่าวถึงพระสืวลีเถระดังนี้

ตั้งนะโม ๓ จบ

ปุตตะกาโมละเภปุตตัง	ธนะกาโม ละเภ ธนัง
อติกาเยกาเยญายะ	เทวานังปิยะตังสุตตะวา
๑. ชะยาสะนาคะตา พุทธา	เชตตะวา มารัง สะวาหะนัง
จะตุสัจจาสะภัง ระสัง	เย ปิวิงสุ ณะราสะภา.
๒. ตัณห์กะระทาโย พุทธา	อัญญะวีระติ นายะกา
สัพเพ ปะติฏฐิตา มัยหัง	มัตถะเก เต มุนิสสะรา.
๓. สีเส ปะติฏฐิตो มัยหัง	พุทโธ ธัมโม เทววิโลจะเน
สังโฆ ปะติฏฐิตो มัยหัง	อุเร สัพพะคุณากะโร.
๔. หะทะเย เม อะนุรุทโธ	สารีปุตโต จะ ทักขิणे
โกณฑัญโญ ปิฏฐิภาคัสมิง	โมคคัลลานะ จะวามะเก.
๕. ทักขิณะสะวะเน มัยหัง	อาสุง อานันทะราหุโล
กัสสะโป จะ มะหานาโม	อุภาสุง วามะโสตะเก.
๖. เกสะโต ปิฏฐิภาคัสมิง	สุริโย วะ ปะภังกะโร
นินนโน สิริสัมปนโน	โสภิตो มุนิปุณณะโว.
๗. กุมาระกัสสะโป เถโร	มะหะสี จิตตะวาทะโก
โส มัยหัง วะทะเนนัจจัง	ปะติฏฐาสิ คุณากะโร.
๘. ปุณโณ อังคุลิมาโล จะ	อุปาสี นันทะสืวลี
เถรา ปัญจะ อิมะ ชาตา	นะลาเภ ตีละกา มะมะ.
๙. เสสาสีติ มะหาเถรา	วิชิตา ชินะสาวะกา
เอตาสีติ มะหาเถรา	ชิตะวันโต ชินะระสา
ชะลันตา สีละเต เชนะ	อังกะมังคะสุ สันธิตา.

๑๐. ระตะนัง ปุระโต อาลี	ทักษิณ เมตตะสุตตะกัง
ระชัคคัง ปัจฉะโต อาลี	วาเม อังคุลิมาละกัง.
๑๑. ชันทะโมระปะริตตัญจะ	อาฏานาฏิยะสุตตะกัง
อากาเส ฉะทะนัง อาลี	เสสา ปาการะสันธุตา.
๑๒. ชินาณา วัระระสังยุตตา	สัตตะปาการะลังกะตา
วาทะปิตตาทิสัญชาตา	พาหิรัชณัตตูปัททะวา.
๑๓. อะเสสา วินะยัง ยันตุ	อะนันตะชินะเตชะสา
วะสะโต เม สะกิจเจนะ	สะทา สัมพุททะปัญชะเร.
๑๔. ชินะปัญชะระมัชฌัมหิ	วิหะรันตัง มะฮีตะเล
สะทา ปาเลน ตู มัง สัพเพ	เต มะหาปุริสาสะภา.
๑๕. อิจเจวะมันโต	สุคุโต สุรักโข
ชินานุภาเวนะ	ชิตูปัททะโว
ธัมมานุภาเวนะ	ชิตาริสังโฆ
สังฆานุภาเวนะ	ชิตันตะราโย
สัทธัมมานุภาวะปาลิโต	จะรามิ ชินะปัญชะเรติ. ^๒

พระคาถาชินบัญชรของเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ถ้าใครท่องจำได้ขึ้นใจภาวนาทุกคืนมีคุณานุภาพมากมายมีความศักดิ์สิทธิ์และทรงอำนาจทุกบพจะทำให้เกิดโชคลาภ เป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง ใช้เสกทำนํ้ามนต์รดแก้สรรพทุกข์โรคภัยไม่ว่าจะถูกกระทำคุณไสย คุณผีคุณคนทั้งปวงใช้ปลุกเสกพระเครื่องรางของขลังจะเพิ่มอภิทธิปาฏิหาริย์มากยิ่งขึ้นแต่ถ้าท่องจำไม่ได้หมด จะเลือกจำแต่ละบทก็ได้ สุดแต่เจตนาจะใช้โดยในบทที่ ๘ ภาวนาถึงพระสิวลีเถระแล้วมีใช้สำหรับเสกนํ้าล้างหน้า เสกแป้งเจิมเป็นเมตตามหานิยม เสร็จแล้วเอาธูปปักที่กระถาง กราบสามทีและสวดบทนี้เพื่อขอลาภจากองค์พระสิวลีเถระ ท่านทรงเป็นพระภิกษุสงฆ์แห่งโชคลาภ และความสมบูรณ์มั่งคั่งที่ไม่เคยขาด และความศรัทธานี้ก็ยังคงปรากฏอย่างเด่นชัด สืบทอดมาจนปัจจุบันนี้ หากผู้ใดบูชาพระสิวลีอย่างถูกต้อง ก็จะได้พบความร่ำรวยอย่างรวดเร็ว และมีกินมีใช้ไม่ขาด ซึ่งความศรัทธานี้ได้สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน ทำให้มีผู้ที่ทำธุรกิจการค้า หรือต้องการประสบความสำเร็จโดยเร็วในด้านเมตตามหานิยม หรือโชคลาภ สรรเสริญจึงบูชาพระสิวลีไม่ได้ขาด โดยมีวิธีในการบูชาที่ถูกต้อง ดังต่อไปนี้

วิธีการบูชาพระสิวลีต้องเริ่มจากการหมั่นบริจาคตานในที่ๆ ยากลำบาก คือ หัวใจของการบูชาพระสิวลีให้ได้ผลดี เพราะในอดีตทุกๆ ชาติที่ผ่านมา พระสิวลีท่านจะทำบุญด้วยศรัทธาที่เต็ม

^๒ พระครูอรุณธรรมรังสี (เอี่ยม สิริวัฒนโณ), **มนต์พิธิ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ อักษรสมัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖๘ – ๑๖๙.

เปี่ยม ทำบุญด้วยศรัทธาเต็มร้อย แม้ว่าของที่ทำบุญจะราคาไม่แพง แต่ก็เป็นการถวายที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นการให้ในสิ่งที่ผู้รับต้องการ ดุจการได้น้ำในทะเลทราย ดุจการได้อาหารในยามหิว

ดังนั้นผู้ที่ต้องการที่จะให้พระสวีสืท่านช่วยควรจะบริจาคทาน ให้สิ่งของในผู้ยากไร้มากๆ ท่านจะได้านิสงส์บุญมาก และต้องอุทิศบุญนั้นส่งไปให้พระสวีสืทุกครั้ง เป็นการเปิดบุญและเชื่อมบุญกับท่าน เพื่อให้ท่านรู้จักเรา และรับรู้ความต้องการของเราได้ การบูชาพระสวีสืนั้น ให้บูชาด้วยน้ำผึ้ง ผลไม้สด ดอกไม้ขาว หรือ ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมหรือดอกบัวทุกชนิด อย่างละ ๓ ดอก ๕ ดอก หรือ ๗ ดอก ก็ได้ น้ำสะอาด ๑ แก้ว โดยลอยดอกมะลิไว้บนน้ำ แล้วจุดธูป ๓ ดอก เทียนบูชา ๑ เล่ม เคล็ดโบราณนั้นกล่าวไว้ว่า การถวายผลไม้สด และน้ำผึ้งควรถวายในวันพฤหัสบดี ส่วนวันเสาร์ควรถวายอาหารจากทะเล หรืออาหารที่ปรุงจากต้นบัว แล้วอธิษฐานจิตขอให้โชคสำเร็จ สมหวัง และเมื่อท่านได้โชคได้ลาภสมดังหวังแล้ว จะต้องทำบุญเลี้ยง หรือถวายสังฆทานเพื่อเป็นการต่อโชคลาภให้มาไม่ขาดสาย

การสวดพระคาถาขอลาภพระสวีสืเถระ ต้องอยู่ในสมาธิที่สงบแน่วแน่ จิตไม่ส่ายไปมา ไม่คิดถึงในเรื่องอื่น ตามองที่คาถาบูชา หรือหลับตาภาวนานึกถึงตัวอักขระตามไป ถ้าสวดได้ทุกวัน จนครบ ๗ วันได้ยิ่งดี ในกรณีที่ท่านต้องการจะขอลาภเป็นพิเศษ อาทิ จะต้องติดต่อธุรกิจสำคัญใด ๆ ในวันนั้น ให้สวดคาถาบูชาพระสวีสืก่อน เมื่อเสร็จแล้วต่อด้วย คาถาขอลาภพระสวีสืประจำวัน ตามกำลังวันของวันนั้น ๆ จะเป็นพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ตามจิตปรารถนา คำขायดี มีราศี ดังต่อไปนี้

คาถาบูชาพระสวีสืเถระ

“ สวีสื มหาเถโร เทเวตนะระบุชิต โสระโห ปังจะยาทิมหิ อะหัง วันทา มิ สัพพะทาฯ สวีสืจะ มหาเถโร ยักขาเทวาภิบุชิต โสระโห ปังจะยาทิมหิ อะหัง วันทามิ สัพพะทาฯ

สวีสืเถระคุณังเอตัง โสตถุ ลาภัง ภาวันตุฯ”

คาถาบทนี้ท่านให้ภาวนาก่อนนอนหรือหลังตื่นนอนแล้วก่อนไปทำงานนอกบ้าน

เชื่อว่า จะทำให้เกิดลาภร่ำรวยในการค้าขาย สะดวกในเรื่องธุรกิจติดต่อศัตรูหมู่มารที่มุ่งร้ายจะกลับกลายเป็นมิตร มีแต่ความสุขสันติเป็นสิริมงคลชีวิตตลอดไป (สำหรับคาถาบูชาพระสวีสืนั้นมีครูบาอาจารย์ได้แต่งขึ้นมาบูชาท่านหลายสำนัก กล่าวกันว่าทุกสำนักนั้นถูกต้องหมดทั้งสิ้น เพราะเต็มไปด้วยอักขระที่ทรงพลานุภาพทุกตัวอักษร)^๓

^๓ ๕. ธรรมรักษ์, การบูชา “พระสวีสื” เพื่อให้ได้มาซึ่งลาภ ยศชื่อเสียงที่ขจรไปไกล, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://torthammarak.wordpress.com/2013/07/03\[๑๐ มกราคม ๒๕๕๗\]](http://torthammarak.wordpress.com/2013/07/03[๑๐ มกราคม ๒๕๕๗]).

ในอีกตำราหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า ให้ระลึกพระคาถาว่า นะชาลีติ ในขณะที่ค้าขาย การค้าจะดียิ่งขึ้น คาถาบูชาพระสิวลี ที่เป็นที่นิยมกันแพร่หลาย และได้ผลดีคือบทแรกนี้ ส่วนบทอื่น เอามาให้ตามอัธยาศัยของแต่ละคน

สิวลี จะ มหาเถโร เทเวตา นระบุชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि สิวลี จะ มหาเถโร ยักขาเทวาภิบุชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि อะหัง วันทามิ สัพพะทา สิวลี เถรัสสะ เอตัง คุณัง สวัสติลาภัง ภาวันตุ เมฯ

คาถาบูชาพระสิวลี (หลวงพ่อกวย วัดโฆสิตาราม จ.ชัยนาท)

สิวลี จะ มหาเถโร ปัจจะยะลาภะบุชิตो มนะสุโสเทเวตาอินโท พระมาเยโม ยักขาวาปีตัสสะ นิรันตะรัง ปะนะ ลาภะ สักการะอาเนนติ นิจจัง สีวะลิตเถรัสสะลาโภจะ สักกาโร โหติ สีวะลิมะหาเถรันจะบุชะกัสสะ สะทาวาปี คาถันจะ สังวัตตะนัสสะลาโภจะ สักกาโรโหติเถรัสสะ อานุภาเวนนะ ลาโภเมโหตุสัพพะทาเอเตนะ สัจจะวัตตะเนนะ ลาโภเมโหตุ สัพพะทาฯ

คำอาราธนาพระสิวลี

สิวลี จะ มหาเถโร เทเวตา นระบุชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि สิวลี จะ มหาเถโร ยักขาเทวาภิบุชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि อะหัง วันทามิ สัพพะทา สิวลี เถรัสสะ เอตัง คุณัง สวัสติลาภัง ภาวันตุ เมฯ

คำบูชาพระสิวลี

อิมินา สักการะนะ สิวลีเถรัง อะภิบุชะยามิ

เมื่อบูชาแล้วกำหนดภาวนาในใจว่า สิวลี จะ มหาเถโร อินโท พรหมมาจะ บุชิตัง สัพพะลาภัง ประสิทธิเม เถรัสสะ อานุภาเวนนะ สัพพะโสทธิ ภาวันตุเมฯ

คำอธิษฐานขอลาภจากพระสิวลี (แต่งโดยหลวงพ่อกุศล เขมโก แห่งสุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง) คำไหว้บูชาขอลาภจากพระฉิมพลี (พระสิวลีเถระ) มีดังนี้

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ (๓ จบ)

สิวลี มะหา เถรัง วันทามิหัง สีวะ ลิมะหา เถรัง วันทามิหัง สีวะ ลิมะหา เถรัง วันทามิหัง มะหาสิวลี เถโร มะหาลาโภ โหติ มะหาสิวลี เถโร ลาภัง เม เท ณะ

พระคาถาหัวใจพระฉิมพลี

สาธุ สิวลีจะมหาเถโร นะชาลีติ ปะสิทธิลาภา ปะสันนะจิตตา สะทา โหนติ ปิยัง มะมะ สัพพะชนะ พะหุชนะ สัพเพทิสสา สะมาคะตา กาละโกชนะนา วิกาละโกชนะนา อาคัจฉะเยเย อาคัจฉาหิ ปิยัง มะมะ

คาถาบูชาพระสิวลี (แบบย่อ)

“สิวลี จะ มหาเถโร ชัยยะสิทโธ มหิทธิโก เถรัสสะ นุภาเวนะ”

คาถาเวลาไปติดต่อรูรกิจ

“นะ ชาลิตี ปะสัทธิลาภา”

คาถาขอลาภพระสิวลี (ประจำวัน)

วันอาทิตย์ (ให้ภาวนา ๖ จบ)

ฉิมพะลี จะ มหานามัง สัพพะลาภัง ภาวิสสะติ เถรัสสาณูภาเวนะ สะทา โหนติ ปิยัง มะมะฯ

วันจันทร์ (ให้ภาวนา ๑๕ จบ)

ยัง ยัง ปุริโสวา อิตถีวา ทูเรหิวา สมะเปหิวา เถรัสสาณูภาเวนะ สะทา โหนติ ปิยัง มะมะฯ

วันอังคาร (ให้ภาวนา ๘ จบ)

ฉิมพะลี จะมหาเถโร โสระโห ปัจจะยาติมहि เขยยะลาโภ মহาลาโภ สัพพะลาภา ภาวันตุ
สัพพะทา ฯ

วันพุธ (ให้ภาวนา ๑๗ จบ)

ทิตติถะกะเวราชา ปิยาจะ คระตุเม เย สารัตติ นิรันตะรัง สัพพะสุขาวะหาฯ

วันพฤหัสบดี (ให้ภาวนา ๑๙ จบ)

ฉิมพะลี จะ มหาเถโร ยักขาเทวากิปูชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि อะหัง วันทามิ สัพพะทาฯ

วันศุกร์ (ให้ภาวนา ๒๑ จบ)

ฉิมพะลี จะ มหาเถโร เทวะตานะรูปูชิตो โสระโห ปัจจะยาติมहि มหาลาภัง กะโรนตุ เม
ลาเภนะ อุตตะโม โหติ สัพพะลาภา ภาวันตุ สัพพะทา ฯ

วันเสาร์ (ให้ภาวนา ๑๐ จบ)

ฉิมพะลี จะ มหานามัง อินทพรหมา จะ ปูชิตัง สัพพะลาภัง ปะสัทธิ เม เถรัสสาณูภาเว
นะ สะทา สุขี ปิยัง มะมะ ฯ

ใครเกิดวันไหนก็ให้ท่องพระคาถาประจำวันนั้นๆ แต่คนโบราณจะนิยมสวดภาวนาทุกวัน
โดยสวดตามพระคาถาในวันนั้นๆ เช่น วันจันทร์ก็สวดบทประจำวันจันทร์ วันอังคารก็สวดบท
ประจำวันอังคาร

ของที่ต้องเตรียมในการบูชาพระสิวลี

ดอกไม้สีขาว ๓ ดอก

ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม ๓ ดอก

ดอกบัว ๓ ดอก

น้ำสะอาดลอยดอกมะลิ ๑ ถ้วย

ธูป

เทียน

วันพฤหัสบดีให้เพิ่ม น้ำผึ้ง ๑ ถ้วย

วันเสาร์ให้ถวายอาหารทะเล หรือ อาหารจากต้นดอกบัว

การแก้บนพระสิวลี

น้ำมะพร้าวอ่อน

กล้วยหอม

การทำบุญเลี้ยงพระ ๑ ครั้ง^๔

พระสิวลีเป็นผู้มีบุญญาธิการในทางลาภสักการะอย่างน่าอัศจรรย์ ท่านโบราณจารย์จึงนิยมสร้างรูปของพระสิวลีในแบบพระพุทธรูปครึ่งองค์ ห่มทองคำ มีชฎาสูงชันสวมออกถ้อยด้ามกลดไว้ตัวกลดลงบนบ่า ที่จะงอยปากคล้องสะพานบาตร มือซ้ายถือตาลปัตร ถ้าผู้ใดมีไว้สักการบูชาประจำบ้าน จะนำโชคลาภมหาศาลมาสู่ท่าน จะออกจากบ้านไปค้าขายยังแห่งหนตำบลใด ก็ให้ภาวนาพระคาถาและบูชาพระสิวลีเสียก่อนทุกครั้งท่านจะซื้อง่ายขายคล่องดีนัก หรือท่านจะติดต่อธุรกิจการที่เกี่ยวกับเงินทองใดๆ ก็จงท่องบ่นภาวนาพระคาถาและบูชาพระสิวลีเสียก่อนเสมอ ธุรกิจของท่านจะประสบความสำเร็จและราบรื่นดีนัก ในเขตภาคเหนือจะมีวัดหนึ่งชื่อว่า “วัดป่าอาชาทอง” ท่านเจ้าอาวาสวัดท่านจะไปบิณฑบาตโปรดชาวบ้านบนดอยโดยท่านใช้ม้าเป็นพาหนะในการบิณฑบาตโดยเป็นอะเมซิ่งในการเที่ยวท่องในการให้พรแก่ชาวดอยนั้น ท่านจะใช้บทคาถาบูชาพระสิวลีเถระเป็นบทให้พรแล้วท่านก็จะสอนธรรมะให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย ภายในวัดป่าอาชาทองยังได้สร้างรูปหล่อเหมือนพระสิวลีเถระเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามากราบไหว้บูชาท่านก็จะเทศนาสอนธรรมะให้แก่ผู้ที่มากราบไหว้ในบทสวดให้พรนั้นมีคำกล่าวว่า “ สิวลีจะมหาเถโร เทวตานะระปูชิตो โสระโหปัจจะยาติมहि สิวลีจะมหาเถโร ยักขาเทวาภิปูชิตो โสระโหปัจจะยาติมहि อะหังวันทามิ ตังสะทา สิวลี เถรัสสะ เอ ตัง คุณัง สวสดีลาภัง ภาวันตุเม นะชาลิตีประสิทธิลาภา โอมกอ ขอ พระเจ้าไฉ่ท่านมาขอ นะชานันติ อิติปิโส ภาคะวา พระเจ้าไฉ่ท่านมาขอ นะชานันติ อิติปิโส ภาคะวา พระเจ้าไฉ่คุณา นะ

^๔ <http://www.dhamboon.com/board/index>. (๑๑ มกราคม ๒๕๕๗)

ชานันติ อติปิติอิ”^๕ อันเป็นบทสวดที่ท่านเจ้าอาวาสวัดและพระภิกษุสามเณรให้พรแก่ญาติโยม
นั่นเอง

ดังนั้น ชาวพุทธจึงมีศรัทธาเลื่อมใสพระสวลีเถระ นิยมสร้างรูปของท่านไว้สักการบูชาเพื่อ
อธิฐานขอให้ประสบลาภ ความร่ำรวย มั่งมีศรีสุข โดยมีลักษณะเป็นพระธุดงค์ ห่มจีวรลดไหล่ มีผ้ารัด
อก (เรียกว่าห่มดอง) อยู่ในอิริยาบถยืน มือซ้ายถือกลดแบกบนบ่าซ้าย สะพายบาตรไว้ที่ไหล่ซ้าย (บาง
ที่สะพายข้ามด้วย) มือขวาถือไม้เท้า (เคยพบอยู่ในอิริยาบถนั่งก็มี) แต่ปัจจุบันบางวัดได้สร้างรูปปั้น
ของท่านมาในรูปแบบที่แปลกไปจากเดิมเป็น “พระสวลีลังกาวงศ์ ปางอุ้มบาตร” อาทิเช่น พระเทพ
ภาวนาวิกรม ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (เจ้าคุณธงชัย) ท่านได้จัดสร้างวัตถุมงคลพระสวลีลังกาวงศ์ ปางอุ้มบาตร ให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปบูชากราบไหว้เพื่อขอพร โดยทาง
คณะผู้จัดสร้างจะใช้คำเชิญชวนว่า “พระสวลี ลังกาวงศ์” ถือเป็นยอดวัตถุมงคลด้าน “โชคลาภ” ใน
ยุคปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนทั้งหลายยามนี้ ที่อยากได้ของดีรุ่นนี้ไว้บูชา “ติดกาย-
คุ้มครองใจ” ด้วยวิธีการสร้างในรูปแบบของพุทธศิลป์อันโดดเด่นไม่เหมือนใคร ของเกจิดังย่านเยาวรา
ชอย่าง “เจ้าคุณธงชัย” หรือพระเทพภาวนาวิกรม แห่งวัดไตรมิตรฯ แถมเรื่องของมวลสารศักดิ์สิทธิ์
ในการนำมาผสม กอปรกับพิธีการปลุกเสกอย่างเอกอุเข้มขลัง “พระสวลี” ตามตำนานเป็นหนึ่งในพระ
อรหันต์สมัยพุทธกาล มีบารมีมาก คือ เป็นผู้มิมีโรคภัยทุกข์อันใดด้วยโชคลาภ “กินไม่หมด จนไม่เป็น”

๔.๒ วิเคราะห์บทบาทของพระสวลีเถระในการบำรุงพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย

พระสวลีเถระเป็นพระเถระที่จัดอยู่ในจำนวนอสีติมหาเถระ และเป็นผู้ได้รับการยกย่อง
จากพระพุทธองค์ว่า “เป็นเอตทัคคะ” ด้านมีลาภมาก และช่วยเหลืองานพระศาสนาในด้านต่างๆ อย่าง
มาก ในกาลต่อมา จนปรีณิพพาน พระสวลีเถระ มีคุณลักษณะของความเป็นพระอสีติมหาเถระสม
บทบาทที่ได้บำเพ็ญเพียรมาแต่อดีต ปัจจุบันชาติท่านจึงมีคุณสมบัติ ตามเกณฑ์คุณลักษณะสำคัญของ
พระอสีติมหาสาวก ที่ได้รับยกย่องไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ ซึ่งเป็นไปตามความปรารถนาของท่านใน
อดีตชาติ พระอสีติมหาสาวกได้ใช้ความสามารถนี้ช่วยรับภารกิจของพระพุทธเจ้าในการประกาศ
พระพุทธศาสนาเพราะเหตุที่มีความสามารถเฉพาะตัวนี้เอง พระอสีติมหาสาวกจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ตาม
เสด็จที่ดีเลิศตามปกติพระพุทธเจ้าเมื่อเสด็จไปในที่ใด ย่อมมีพระสาวกแวดล้อมตามเสด็จไปด้วยเป็น
จำนวนมาก ในธรรมบทอรกถาอธิบายไว้ว่า “วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองรา
ชคฤห์พร้อมด้วยพระอสีติมหาเถระ โดยมีภิกษุ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร”^๖ และ “คราวหนึ่ง พระพุทธเจ้า

^๕ คาถาพระสวลี เมตตารธรรมคำจุนโลก, <http://www.youtube.com>. (๑๑ มกราคม ๒๕๕๗)

^๖ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๓๗๘.

ประทับจำพรรษาอยู่ในปราสาทของมิกรรมาดา ครั้นถึงวันมหาปวารณาเสด็จมาประทับอยู่ที่ชั้นล่างของปราสาท โดยมีพระมหาสาวกนั่งแวดล้อม”^๗

การมีบริวารตามเสด็จถือว่าเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ และถือเป็นเกียรติยศอย่างหนึ่งที่ทำให้พระพุทธเจ้าสง่างาม และมาจากเกียรติคุณของพระอสีติมหาสาวกที่มีความสามารถ มีบารมี จนเป็นเหตุให้บริวารเหล่านั้นส่งผ่านและเชิดชูเกียรติภูมิให้บารมีของพระพุทธองค์สง่างาม จึงมีผลออกมาเป็นการให้สังคมยอมรับ จะเห็นได้จากการที่พระสงฆ์และฆราวาสเมื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว มักจะถือโอกาสไปนมัสการพระอสีติมหาสาวกด้วย ในธรรมบทวรรคกถาได้อธิบายไว้ว่า

ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในเมืองโกสัมพี มีลาภเกิดขึ้นแก่พระองค์และพระสาวกมากมาย มีผู้คนถือเครื่องสักการะ อาทิ ผ้าและยาไปวัดแล้วทักทายว่า พระศาสดาประทับนั่งอยู่ที่ไหน พระสารีบุตรนั่งอยู่ที่ไหน พร้อมทั้งทักทายดูที่นั่งของพระอสีติมหาสาวกรูปอื่นๆ รวมถึงพระสวลีเถระด้วย”^๘

พระสาวกทั่วไปเมื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้ว ก็จะไปไหว้พระอสีติมหาสาวกรูปอื่นๆ ที่ตนเคารพนับถือ บางรูปก็เป็นครูบาอาจารย์ของตนที่จากกันมาอย่างยาวนาน ในอรรถกถาธรรมบทพระอรรถกถาจารย์ได้ให้รายละเอียดไว้ว่า “พระเถระผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตรรูปหนึ่งส่งศิษย์ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกับสั่งว่า เธอทั้งหลายจงไปถวายบังคมพระศาสดาตามที่ฉันบอกแล้ว และจงไปไหว้พระอสีติมหาสาวกด้วย”^๙ และกล่าวต่อไปอีกว่า “ต่อมาพระเถระรูปนั้นมาเฝ้าพระศาสดาเอง เก็บบาตรและจีวรไว้ในสำนักพระเถระผู้เป็นสหายแล้ว จากนั้นจึงไปถวายบังคมพระศาสดาและไหว้พระมหาเถระ ครั้นแล้วจึงกลับมายังที่อยู่ของพระเถระผู้เป็นสหาย”^{๑๐} ในบรรดาพระอสีติมหาสาวกด้วยกัน หลังจากเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วก็จะถือโอกาสไปมาหาสู่กัน ในปรมัตถทีปนีอรรถกถาแสดงรายละเอียดไว้ว่า “หลังจากบรรลุลุทธิผลแล้ว พระขทิรวินัยเรวตะได้ไปยังที่บำรุงของพระศาสดา และของพระมหาเถระมีพระธรรม เสนาบดี ตามเวลาอันเหมาะสม”^{๑๑}

พระอสีติมหาสาวก รวมทั้งพระสวลีเถระด้วย ได้เป็นกำลังสำคัญในการแสดงบทบาทด้านต่างๆ ช่วยงานพระศาสนา และเป็นหนึ่งในจำนวนพระเถระหลายๆ องค์ที่ช่วยงานพระศาสนา สร้างความเจริญมั่นคงให้กับพระศาสนา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่พระพุทธองค์เสด็จไปประกาศพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์ติดตามจำนวนมากๆ พระสวลีเถระสามารถแบ่งเบาภาระพระพุทธองค์ได้

^๗ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๓๘๑.

^๘ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๘๘.

^๙ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๒๑๑.

^{๑๐} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๒๑๑.

^{๑๑} พุ.เถร.อ. (ไทย) ๒/๓/๑/๒๓๙-๒๔๐.

อย่างดี ในเรื่องการขบฉันและการบิณฑบาต เพราะท่านเป็นผู้มีลามมาก จึงตัดปัญหาเรื่องปากท้องได้
อย่างมาก และตัดกังวลเรื่องการขาดแคลนอาหารได้ ผู้ติดตามทุกๆ จะยินดีและมีกำลังใจในการ
ช่วยเหลืองานพระศาสนาได้อย่างเต็มที่

สรุป ด้วยอำนาจบุญที่ท่านพระสีวลีเถระได้บำเพ็ญสั่งสมอบรมมาตั้งแต่อดีตชาติ เป็น
ปัจจัยส่งผลให้ท่านเจริญด้วยลาภสักการะ โดยมีเทพยดา นาค ครุฑ และมนุษย์ทั้งหลาย นำมาถวาย
โดยมีชาติตกบกพร่อง ไม่ว่าท่านจะอยู่ในที่ใดๆ ในป่า ในบ้าน ในน้ำ หรือบนบก เป็นต้น นี่ก็เป็นอีก
หนึ่งประเด็นที่ทำให้เราได้ท่านถึงเกียรติศัพท์ของท่านว่า แม้ว่าเทพยดา นาค ครุฑ และมนุษย์
ทั้งหลายยังต้องนำของมาสักการะบูชาท่าน ด้วยเหตุนี้ท่านเป็นจึงเป็นกำลังสำคัญให้กับพระศาสนาที่
คอยบำรุงพระภิกษุสงฆ์ที่คอยติดตามพระพุทธเจ้าหรือติดตามท่านไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในถิ่น
ทุรกันดาร เมื่อมีท่านจาริกไปถึงก็จะไม่เดือนร้อนจึงเป็นคำกล่าวที่ว่า “พระเลี้ยงพระ” ด้วยคำกล่าว
นี้และความอัครรรยของพระสีวลีเถระนั้น จึงมีพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันที่นำมาปฏิบัติใช้ด้วยการ
ช่วยเหลืออนุเคราะห์แก่พระภิกษุสงฆ์ด้วยกันและยังได้ส่งเคราะห์แก่ประชาชนที่ยากจน โดยปฏิบัติ
ตามแนวทางของพระสีวลีเถระคือ เมื่อมีลาภสักการะมากแล้วนำมาเลี้ยงพระเลี้ยงเณรเช่นกรณี
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าสมเด็จพระสังฆราชเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ท่านเป็น
พระมหาเถระที่คอยช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรด้านการศึกษาและอาหารเป็นต้น พระราชปัญญาวะที
เจ้าอาวาสวัดตากฟ้า พระอารามหลวงเป็นอีกหนึ่งท่านที่ใช้ธรรมของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่พระ
ศาสนาจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน โดยท่านได้เลี้ยงพระภิกษุสามเณรภายในวัด
เป็นจำนวนมาก และพระอุดมประชาทร์ ก็เป็นหนึ่งพระเถระที่ได้ช่วยเหลือประชาชนที่เป็นโรคเอดส์
พระสงฆ์เหล่านี้ก็ได้ปฏิบัติตามวิธีการปฏิบัติของพระสีวลีเถระที่คอยช่วยเหลือแก่ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก

๔.๓ วิเคราะห์บทบาทของพระสีวลีในฐานะเอตทัคคะผู้มีลามมากที่มีต่อสังคมไทย

พระสีวลีเถระเป็นพระเถระในจำนวน ๘๐ หรืออสีติมหาสาวก มีบทบาทและความสำคัญ
ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพระเถระรูปอื่นๆ ในบรรดาสาวกของพระพุทธองค์ ตลอดเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ ได้สร้าง
ความเจริญมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาอย่างมากมายเพราะเรื่องราวของพระสีวลีเถระนั้นเป็นความ
จริงที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งของอินเดียโบราณ คัมภีร์ทางพุทธศาสนา คัมภีร์พม่า
รามัญ และขอมหรือเขมร และในประเพณีโบราณของทุกชนชาติที่นับถือศาสนาพุทธมีความเชื่อว่า
“หากผู้ใดสักการบูชาพระธาตุพระสีวลีเถระหรือรูปเหมือนพระสีวลีเถระเป็นนิตย์ จะทำให้ผู้นั้นเจริญ
ด้วยโชควาสนาประสบแต่โชคลาภสิริมงคล ความเจริญก้าวหน้า ผู้คนยกย่องสรรเสริญ รอดพ้นจาก
ภัยอันตรายด้วยบารมีของพระสีวลีเถระคุ้มครองรักษา ประเพณีนี้เริ่มจากการถวายภัตตาหารคาวหวาน
แด่รูปเหมือนพระสีวลีเถระหรือพระธาตุพระสีวลีเถระ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ของทุกเดือน ในวันพระ นอกจาก

จะมีการบูชาด้วยอาหารคาวหวานแล้ว ยังมีการถวายน้ำผึ้งแก่พระสิวลีเถระอีกด้วย เป็นที่เลื่องลือมาแต่โบราณแล้วว่าสามารถที่จะทำให้ผู้สัการบูชาประสบความสำเร็จรุ่งเรืองทันตาเห็น”^{๑๒}

กล่าวถึงพระสิวลีเถระการเคารพนับถือต่อ “พระสิวลีเถระ” คือการเคารพบูชา ซึ่งการบูชาในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องบุพการีไว้ในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิดและได้เลี้ยงดู แต่ชาวพุทธยกย่องพระพุทธรูปไว้สูงส่งเช่นกัน ในฐานะที่พระองค์ท่านทรงสถาปนาพระพุทธศาสนาและทรงสอนทางพันทุกซ์ให้แก่เวไนยสัตว์ พุทธศาสนิกชน จึงรู้พระคุณอันนี้ จึงได้ตอบแทนด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา กล่าวคือ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น มาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ชาวพุทธแสดงออก ซึ่งความกตัญญูทศเวที่ต่อพระองค์ ด้วยการทำนุบำรุง ส่งเสริม พระพุทธศาสนา และประพฤติปฏิบัติธรรม เพื่อดำรงอายุพระพุทธศาสนาสืบไป หลักการบูชาในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงไม่ตำหนิเรื่องของการบูชาแต่อย่างใด แต่การบูชานั้นต้องคำนึงถึงความถูกต้องเป็นหลักโดยใช้สติพิจารณาอย่างรอบคอบถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อันเป็นเป้าหมายหลักของการบูชา หรือหลักของการปฏิบัติบูชา โดยความหมายแล้ว การบูชา คือ “การสักการะ นอบน้อม เคารพ นับถือ” สามารถแสดงพฤติกรรมของการบูชาที่สำคัญมีอยู่ ๒ ประเภทหรือลักษณะ ได้แก่

๑. อามิสบูชา บูชาด้วยสิ่งของ อามิสบูชา ได้แก่ การบูชาบุคคล หรือสิ่งที่ควรบูชาด้วยเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน และปัจจัยสี่หรือวัตถุอื่นๆ โดยบุคคลที่ควรบูชา เรียกว่า “ปุชนียบุคคล หรือบุคคลที่ควรบูชา” ได้แก่ บุคคล ต่อไปนี้

๑) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์เป็นปุชนียบุคคลของพุทธบริษัท ในฐานะทรงถึงพร้อมด้วยพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณและทรงตั้งพระศาสนาประกาศสังฆธรรมให้มวลมนุษยชาติทั่วโลกได้เกิดความรู้ความเข้าใจเกิดแสงสว่างทางปัญญาเว้นจากความชั่ว กระทำแต่คุณงามความดีและทำให้บริสุทธิ หลุดพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนได้

๒) พระอริยสงฆ์สาวก พระสงฆ์เป็นปุชนียบุคคลของพุทธศาสนิกชน ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร เป็นเนืองนาบุญของปวงชนชาวโลก เป็นผู้มีความรู้คุณต่อการศาสนาและประกาศพระศาสนาสืบต่อกันมา

๓) บิดามารดาเป็นปุชนียบุคคลของบุตรธิดา ในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมาตั้งแต่ถือกำเนิดเกิดออกมาจนเติบโตใหญ่ เป็นพระพรหมและบูรพาจารย์ของบุตรธิดาชายหญิง

^{๑๒} หลวงพ่อกาย วัดโฆสิตาราม จังหวัดชัยนาท, พระสิวลีเถระเจ้า, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.baanaoy.com/articledetail.aspx?id=๕๑> [๑ มีนาคม ๒๕๕๖].

๔) ครูอาจารย์เป็นปูชนียบุคคลของศิษยานุศิษย์ ในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอน ประสานศิลปวิทยาแนะนำดี ให้เรียนดีไม่ปิดบังอำพราง ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูงและทำความ ปกป้องในทิศทั้งปวง

๕) พระมหากษัตริย์ เป็นปูชนียบุคคลของพสกนิกร ในฐานะทรงเป็นพระประมุขของ ชาติ และทรงทศพิธราชธรรมบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ปวงประชาราษฎร์^{๑๓}

๒. ปฏิบัติบูชา บูชาด้วยการปฏิบัติ^{๑๔} ปฏิบัติบูชา ได้แก่ การบูชาด้วยการปฏิบัติธรรมตาม กำลังศรัทธา ตามเพศภูมิของตน เช่น การรักษาเบญจศีล การปฏิบัติเบญจธรรม และการบำเพ็ญกุศล กรรมบถ ๑๐ และนอกจากปฏิบัติบูชาในกุศลกรรมบถแล้วสิ่งที่ควรบูชาสูงสุดนั้น หรือที่เรียกว่า ปู ชนียวัตถุ หรือปูชนียสถานในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประมวลลงในพุทธเจดีย์ ๔ ประเภท ดังมีพระ พุทธพจน์ กล่าวไว้ ดังนี้

ธาตุเจดีย์ เจดีย์คือ พระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุของพระสาวกบริโศกเจดีย์ เจดีย์คือ สังฆนียสถาน ๔ แห่ง ได้แก่ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ ปรินิพพาน ตลอดจนถึงพุทธบริวารและต้นพระศรีมหาโพธิ์ ธรรมเจดีย์ เจดีย์คือ พระไตรปิฎก อัน ได้แก่พระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ตลอดจนถึงคำสอนที่จารึกลงในแผ่นศิลา และใบลานอุทเทสิกเจดีย์ เจดีย์ คือพระพุทธรูปรอยพระพุทธรูป และรูปพระสงฆ์สาวก การบูชานี้ เป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต และข้อสำคัญอยู่ที่รู้จักเลือกบูชาบุคคล หรือวัตถุ ที่ควรบูชา พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุดประการหนึ่ง^{๑๕}

การสร้างรูปเคารพของพระสวลีเถระไว้ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเป็นการบูชาในลักษณะการบูชา ด้วยสิ่งของ ในขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้คนในสังคมที่เป็นชาวพุทธได้นำได้นำรูปเคารพหรือ เหริยวัตถุ ที่เปรียบเสมือนวัตถุมงคลกลับไปสักการบูชาที่บ้าน ด้วยลักษณะการแลกเปลี่ยน สร้าง มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และรักษาวินัยธรรมการเคารพบูชาผู้มีพระคุณในมิติหนึ่งเป็นการแสดงออก ถึง ความกตัญญูและความกตเวทิตาที่ถือว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี ส่งผลให้ครอบครัวและสังคมมี ความสุขได้เพราะบิดามารดาจะรู้จักหน้าที่ของตนเองด้วยการทำอุปัชฌาย์ให้ก่อน และบุตร ธิดา ก็ จะรู้จักหน้าที่ของตนเองด้วยการทำดีตอบแทน สำหรับครูอาจารย์ก็จะรู้จักหน้าที่ของตนเองด้วยการ ทำอุปัชฌาย์คือสอนศิลปวิทยาอย่างเต็มที่ และศิษย์ก็จะรู้จักหน้าที่ของตนเอง ด้วยการตั้งใจเรียน และให้ความเคารพเป็นการตอบแทน นอกจากจะใช้ในกรณีของบิดามารดากับบุตร ธิดา และครู

^{๑๓}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๑๖๕.

^{๑๔}อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๔๐๑/๑๑๗.

^{๑๕}วินย. ฎีกา. (ไทย) ๑/๒๖๓.

อาจารย์กับศิษย์แล้ว คุณธรรมข้อนี้ก็สามารถนำไปใช้ได้แม้ระหว่าง พระมหากษัตริย์กับพสกนิกร นายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อกับเพื่อนและบุคคลทั่วไป รวมทั้งมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

การบูชาเป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้สอนให้รู้จักบูชากราบไหว้บุคคลที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชา เพราะถือเป็นสิ่งที่มีคุณมาก และเป็นการแสดงออกถึงคุณงามความดี การรู้ถึงคุณค่าของคนที่มีคุณงามความดีที่ควรแก่การบูชา บุคคลที่ทำการบูชาก็เป็นคนดี บุคคลที่ถูกบูชาก็เป็นคนดี คุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ก็จะเกิดขึ้น การบูชาคนดี การบูชาบัณฑิตจึงจัดเป็นมงคลอันสูงสุด ซึ่งมีผลงานการวิจัยได้กล่าวว่า การบูชา คือการให้รู้คุณค่าของบุคคล หรือสิ่งของที่เรากำลังเกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มองเห็นคุณค่าความดีความสำคัญ และการปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นตามความเหมาะสมได้ด้วยความจริงใจ ทั้งจะก่อให้เกิดแนวทางการปฏิบัติต่อกันในทางที่ดีของสังคม ทั้งสามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย การบูชาจึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา และเป็นมงคลสูงสุดอย่างหนึ่งในชีวิตของทุกคน^{๑๖}

การบูชามีความหมายครอบคลุมสมบูรณ์แบบเกี่ยวข้องกับคุณค่าของกับการสร้างรูปเคารพ ไม่เว้นแม้พระสวลีเถระที่ชาวพุทธทั่วไปนับถือ เป็นวัฒนธรรมความเชื่อที่ชาวไทยได้สืบทอดปฏิบัติกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน โดยอาศัยฐานความเชื่อของลัทธิศาสนาพราหมณ์ ผสมผสานกับวิธีปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา โดยถือเป็นกรอบสำคัญในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง “เพราะการบูชา หมายถึง การยกย่อง เชิดชูบูชาเลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความจริงใจ ไม่แสสร้งแกล้ง”^{๑๗} การบูชามีความหมายว่าเคารพยกย่อง “การบูชา เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ในชีวิตเมื่อมีอันตรายน่าสะพึงกลัวเกิดขึ้น มีความสะทกสะท้านลงเลใจ เพื่อหวังให้รักษาให้ปลอดภัยป้องกันให้จึงมีการบูชาอ่อนน้อม”^{๑๘} “การบูชา หมายถึง การสวดขับกล่อมสรรเสริญ เพื่อให้เทพเจ้าโปรดปรานและช่วยเหลือตน เท่ากับเป็นการอ่อนน้อมขอความเห็นใจหรือขอพรจากพระเจ้า”^{๑๙}

สถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญในเรื่องของความเสมอภาค การบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ พระองค์จะทรงบัญญัติในท่ามกลางสงฆ์ สังฆกรรมต่าง ๆ ที่กระทำจะต้องได้รับเสียงเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์เสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินไปได้ จึงเป็นเหตุทำให้สังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใส

^{๑๖} พระมหาหมวด สุภกธมโม, “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^{๑๗} ปิ่น มุทุกันต์, *มงคลชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖๑.

^{๑๘} พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, *คติความเชื่อของชาวอีสาน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๕.

^{๑๙} พระอัครคณาธิการ (ชินทร์ สระคำ), *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔๕-๔๖.

ของประชาชนโดยทั่วไป และเป็นเหตุทำให้พระพุทธศาสนาเผยแพร่ไปได้อย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบัน ก็คือ พระธรรมวินัย ซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการรังสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไปและจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย

สถาบันสงฆ์ในอดีต นับได้ว่ามีบทบาทโดดเด่นอย่างยิ่งต่อสังคมชาวพุทธเคยมหาภูมิไฉน บทบาทของวัดและพระสงฆ์ว่าสามารถเป็นผู้นำทางด้านสติปัญญาแก่สังคมและเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งทุกอย่าง ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ความรุ่งเรืองของผู้คนในสังคมอีกด้วย ดังพระพุทธพจน์ในพุทธการสูตร ที่พระพุทธเจ้าได้แสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์

สรุปว่า บทบาทของพระสวลีเถระในฐานะเอตทัคคะผู้มีลาภมากที่มีต่อสังคมไทย ท่านเป็นพระอรหันต์ที่มีบทบาทในด้านความเชื่อความศรัทธาในสังคมไทยเป็นที่นิยมกันมากภายในวัดส่วนใหญ่ที่สร้างรูปหล่อเหมือนของพระสวลีเถระ หรือพระเกจิอาจารย์อาทิเช่น พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (หลวงพ่อดิม พุทฺธสโร) ก็นิยมนำพระสวลีเถระมาสร้างเป็นวัตถุมงคลเพื่อนำพาให้ประชาชนได้เข้าวัดมาทำบุญก็เพราะเชื่อถือว่าเมื่อมาบูชาพระสวลีเถระแล้วก็จะบังเกิดโชคลาภเหมือนพระสวลีเถระ โดยทางวัดก็มีหน้าที่คอยสอดแทรกชี้แนะธรรมะให้แก่ประชาชนชาวบ้านที่เข้ามาสักการะบูชาพระสวลีเถระ จึงเป็นอีกบทบาทของพระสวลีเถระในฐานะเอตทัคคะผู้มีลาภมากที่มีต่อสังคมไทย

๔.๔ วิเคราะห์บทบาทของพระสวลีในฐานะพระอสีติมหาสาวกที่มีต่อสังคมไทย

บทบาทของพระสวลีเถระในฐานะพระอสีติมหาสาวก แสดงให้เห็นถึงผลของพระธรรมไม่ขึ้นต่อกาลเวลา วย ตำแหน่งหน้าที่อะไรๆ และสามารถพิจารณาบนพื้นฐานหลักการ ๓ ประการ ได้แก่

- ๑) ศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้รู้ หมายถึง เข้าใจแจ้งชัดตามความเป็นจริง
- ๒) ศึกษาและปฏิบัติอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งหมายความว่า มีเหตุมีผล สามารถพิสูจน์ได้
- ๓) ศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้รู้เข้าใจ และมีเหตุผลแล้ว ผู้ฟังปฏิบัติตาม ย่อมประสบผลด้วยตนเอง ไม่ต้องรอใครมาหยิบยื่นให้ เพราะปฏิบัติเหตุและได้ผลในชาตินี้เอง ไม่ต้องรอไปถึงชาติหน้า^{๒๐}

ศาสนาในโลกทุกศาสนาจะเน้นสอนให้ศาสนิกชนเริ่มต้นด้วยความเชื่อหรือความศรัทธา (Faith) ในพระเจ้าหรือคำสอนของพระศาสดาอย่างเหนียวแน่น “ศาสนาพุทธที่ไม่ได้เริ่มต้นด้วยศรัทธาแต่จะให้เริ่มต้นด้วยการค้นหาความจริงจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังปรากฏในหลักกา

^{๒๐} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๖๕/๓๕๖.

ลามสูตร”^{๒๑} เมื่อได้สอบสวนด้วยความจริงแล้ว ความเชื่อศรัทธาก็จะเกิดขึ้นเองอย่างถูกต้อง ในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้จำแนกศรัทธาไว้ ๔ ประการ คือ

๑. กัมมสัทธา หมายถึง ความเชื่อในกฎแห่งกรรม หรือการกระทำ กล่าวคือ กระทำสิ่งใดโดยเจตนา ก็จะเป็นกรรม ซึ่งมีทั้งกรรมดี และกรรมชั่ว โดยกฎแห่งกรรมจะชี้ว่า กรรมเหล่านั้นจะส่งผล คือหากทำกรรมดีก็จะได้รับกรรมดี ทำกรรมชั่วก็ได้รับกรรมชั่ว ดังนั้น การที่ผู้ใดปรารถนาสิ่งดีจะต้องทำกรรมดี ไม่ใช่ได้มาจากการสวดอ้อนวอนขอจากสิ่งใดๆ

๒. วิปากสัทธา หมายถึง ความเชื่อในผลของกรรมว่ามีจริง หรือเชื่อว่าทำกรรมใดแล้วก็จะได้ผลสนองตอบเสมอ แต่อาจจะให้ผลช้าเร็วต่างกันขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย

๓. กัมมัสกตาสัทธา หมายถึง ความเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน แต่ละคนเป็นเจ้าของกรรมของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กรรมของใคร ใครก็เป็นผู้รับผลกรรมนั้น ไม่สามารถถ่ายเทกรรมหรือสละเคราะห์ล้างบาปได้

๔. ตถาคตโพธิสัจจตา หมายถึง ความเชื่อว่าการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามีจริง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง^{๒๒}

สรุปว่า พระเถระนามว่า “สีวลี” เป็นพระเถระที่ทรงอิทธิพลมากองค์หนึ่ง ด้านการสร้าง ความศรัทธา และเป็นแบบอย่างเกี่ยวกับการสร้างบารมีธรรมในพุทธศาสนา พระสงฆ์หลายองค์ในปัจจุบันมักอวยพรพุทธบริษัทด้วยการเทศน์และการอนุโมทนาในส่วนของการอนุโมทนามัยว่าให้มีความสุข มีลาภสักการะดุจดั่งพระสีวลี ตลอดกาล พระสีวลีมหาเถระ ได้รับยกย่องในทางผู้มีลาภมากด้วยอำนาจผลบุญของพระสีวลีที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่ชาติก่อน เป็นปัจจัยส่งผลให้ท่านเจริญด้วยลาภสักการะ โดยมีเทพยดานาค ครุฑ มนุษย์ นำมาถวายอย่างไม่ขาดตกบกพร่องไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ด้วยเหตุนี้พระสีวลีจึงได้รับการยกย่องจากพระบรมศาสดาว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านลาภสักการะ เป็นหนึ่งในมหาสาวก ซึ่งได้ช่วยแบ่งเบาภาระพระศาสดาและได้ช่วยงานพระศาสนาเป็นอย่างมาก จากหลักการเลือกที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงวินิจฉัยไว้ว่า พระสีวลีเถระนับว่าอยู่ในหลักเกณฑ์ เพราะมีคุณธรรมและมีความสามารถพิเศษ สามารถเป็นตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในด้านต่างๆ ได้ และในการเลือกพระสาวกแล้วจัดเข้าเป็นพระอสีติมหาสาวกนั้น สมัยพุทธกาลแล้วมีคำเรียกว่า “พระสาวกเถระผู้มีชื่อเสียง” มีการระบุนามไว้ว่า เป็นอสีติมหาสาวกทั้งหมด แต่มาเด่นชัดขึ้นในยุคสมัยของพระอรรถกถาจารย์ในลังกา คือ ในคัมภีร์

^{๒๑} วจ.ติก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๑.

^{๒๒} วจ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๔/๓; อภิ.วิ. ๓๕/๘๒๒/๔๔๓.

อรรถกถา มีคำว่า “มหาสาวก อสีติมหาสาวก” ปรากฏอยู่ล้วนเป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นในลังกาหรือในยุคที่การศึกษาพระพุทธศาสนาในลังกากำลังรุ่งเรือง โดยพระอรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียงคือ พระพุทธโฆษาจารย์ ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่าง ปี พุทธศักราช ๙๐๐ – ๑,๐๐๐ พุทธศาสนิกชนในยุคนั้นและยุคต่อมา ทั้งพระและฆราวาสต่างนิยมยกย่องในตัวพระอสีติมหาสาวกมากกว่าหลักการเลือกพระอสีติมหาสาวก คือ

๑) กำหนดเอาจากพระสาวกที่มีคุณธรรม และ มีความสามารถพิเศษ ผู้เป็นเอตทัคคะเป็นหลัก แล้วรวมพระสจฺจในกลุ่ของท่านเข้าด้วย

๒) กำหนดเอาพระสาวกผู้มิได้เป็นเอตทัคคะแต่มีชื่อระบุไว้ในปฐมโพธิกาล ตามหลักการเลือกนี้ ครั้งแรกได้พระสาวก ๖๔ รูป ครั้งที่ ๒ ได้พระมหาสาวกอีก ๕ รูป รวมเป็นได้พระมหาสาวก ๖๙ รูป ที่เหลืออีก ๑๑ รูป จัดเข้าโดยไม่มีหลักเกณฑ์ ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงวินิจฉัยว่า คงเป็นด้วยต่างอาจารย์ต่างเลือกกันจัดเข้าตามมติของตนเพื่อให้ครบจำนวน ๘๐ จึงต่างรายชื่อกัน^{๒๓}

ดังนั้น พระสวลีในฐานะพระอสีติมหาสาวก ยังสามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาได้ กล่าวคือ พระสวลี เป็นพระอริยสงฆ์ที่มีบทบาทด้านกิจกรรมทางพุทธศาสนาพระสวลี ชื่อนี้เป็นที่รู้จักกันมากในหมู่ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เพราะถือกันว่า เป็นพระอรหันต์ ที่มีบารมีทางด้านโชคลาภ ไม่ว่าท่านจะไปอยู่ที่แห่งใด มักจะเกิดลาภกับท่านอยู่เสมอ อาศัยบารมี ของพระสวลีนี้เอง ทำให้ผู้ที่เคารพบูชาท่านได้รับผล เป็นความสงบสุขร่มเย็น และสมบูรณ์พูนสุขด้วยโภคทรัพย์พระสวลี ท่านเกิดมาในตระกูลกษัตริย์ เป็นโอรสของพระนางสุปปาวสา ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงโกลิยะ ตั้งแต่ท่านมาปฏิสนธิในครรภ์ของพระนางสุปปาวสานั้น ปรากฏว่ามีผู้เอาเครื่องสักการะ มาถวาย พระนางสุปปาวสา ทุกเช้าเย็น ที่เป็นเช่นนี้ก็ด้วยอำนาจแห่งบุญญาบารมีของพระสวลี ซึ่งมาปฏิสนธิอยู่ในครรภ์นั่นเอง การถือกำเนิดของสวลีกุมาร มีข้อปฏิบัติที่สืบทอดมาจนปัจจุบันนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นสิ่งสืบสานทางสังคมและวัฒนธรรม เริ่มจากการตั้งครรภ์ของมารดาพระพุทธศาสนามีรายละเอียดการเกิดหรือการถือกำเนิดของสรรพสัตว์ว่า การเกิดของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีสาเหตุหลักที่สำคัญ ๓ ประการคือ กิเลส กรรม และวิบาก ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า “วัฏสงสาร” หรือ “สังสารวัฏ” โดยวัฏสงสารมีองค์ประกอบ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบาก โดย กิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม กรรมก่อให้เกิดวิบาก วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลส ต่อไปอีก เป็นสภาวะหมุนวนด้วยความเป็นทั้งเหตุและผลแห่งกันอยู่อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด จากลักษณะการอิงอาศัยกันและกันเป็นปัจจัยแก่กันของกิเลส ได้แก่

^{๒๓} ศีลา ฆรณานิติ, การศึกษาวิเคราะห์อรรถกถาในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเรวตเถระ, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (อยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๒.

- ๑) กิเลสวัฏ – อวิชชา ตัณหา อุปาทาน (กิเลสที่เป็นหลัก)
- ๒) กรรมวัฏ – สังขาร ภพ (เจตนาในการทำ กรรม)
- ๓) วิบากวัฏ – วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ผลที่เกิดสืบเนื่องจากกรรม

ในมิติที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่พุทธบริษัทมีโอกาสจะเลยได้ โดยเฉพาะพระสาวกของพระพุทธเจ้า เมื่อบวชเข้ามาในพุทธศาสนาแล้ว ต้องมีความตั้งใจในการทำความเพียร คือ การก้าวไปข้างหน้า ความดำเนินไป ความบากบั่น ความพยายาม ความอดุสาหะ ความหมั่น ความออกแรง ความไม่ถอยหลัง ความทรงไว้ ความไม่ย่อหย่อน ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความประคองธุระ วิริยปณฺธิ วิริยพละ สัมมาวายามะ ที่เป็นไปทางจิต อรรถกถาสัพพสาสน์วรรสูตรกล่าวว่า “ความเพียรเป็นสภาวะที่แก้แล้วแก้ มีความประคับประคองจิตเป็นลักษณะ มีการอุปถัมภ์จิตเป็นกิจ มีความไม่ท้อแท้แห่งจิตเป็นเครื่องปรากฏ” ความเพียรเป็นคุณสมบัติหรืออาการอย่างหนึ่งของจิต เป็นคุณสมบัติที่เป็นกลางๆ ไม่ดี ไม่ชั่ว ถ้าพากเพียรไปในทางที่ถูก เช่น หาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ก็จัดเป็นกุศลธรรม นำความสุข ความเจริญ และความสำเร็จมาสู่ชีวิต ถ้าพากเพียรไปในทางผิด เช่น เสพของมีนเมา เล่นการพนัน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อนพระไตรปิฎกภาษาไทยอรรถกถารูปาทิวรรค ของมหาหมากุฎราชวิทยาลัย กล่าวถึงความเพียร ๒ ประการ คือ

๑. ความเพียรทางกาย ได้แก่ ความเพียรทางกายของภิกษุผู้ชำระจิตจากนิวรณ์ด้วยการเดิน การนั่ง ตลอดวัน กลางคืนพัก ๔ ชั่วโมงในมัชฌิมายาม ประมาณสี่ทุ่มถึงตีสอง

๒. ความเพียรทางจิต เมื่อภิกษุผู้พากเพียรผูกใจว่า เราจักไม่ออกไปจากที่เร้นนี้หรือ เราจักไม่เลิกขัดสมาธินี้ ตราบเท่าที่จิตของเรายังไม่หลุดพ้นจากอาสวะ ย่อมถึง พร้อมด้วยความเพียรทางกายและทางจิต

อาหารสูตรพระพุทธเจ้าตรัสถึงการเกิดขึ้นของความเพียรจากจุดเริ่มต้นไปจนถึงท่ามกลาง และที่สุดตามลำดับ ได้แก่

๑. อารัพภธาตุ ได้แก่ความเพียรครั้งแรก
๒. นิคมธาตุ ได้แก่ความเพียรที่มีกำลังกว่านั้น เพราะออกจากความเกียจคร้าน
๓. ปรักกมธาตุ ได้แก่ความเพียรที่มีกำลังกว่านั้น เพราะเป็นเหตุให้ก้าวไปข้างหน้า

เรื่อยไป^{๒๔}

ปธานสูตร ได้กล่าวถึงความเพียรไว้ ๔ ประการ คือ

๑. สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้กุศลธรรมเกิดขึ้น

^{๒๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๒/๑๖๔.

๒. ปหานปธาน เพียรละอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป

๓. ภวานาปธาน เพียรให้กุศลธรรมเกิดและเจริญยิ่งขึ้น

๔. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม^{๒๕}

มิตีด้านความเพียร แม้พระสืวลีจะไม่มีส่วนโดยตรง และกรอบการทำความเพียรนี้ ไม่มีในประวัติของพระสืวลีเถระ เพราะท่านบรรลุธรรมในขณะเริ่มต้นการบวชแล้ว การทำความเพียรเพื่อบรรลุธรรมจึงไม่ปรากฏกับชีวิตของท่าน แต่เป็นแรงบันดาลใจให้กับพุทธบริษัทและสาวกทั้งหลาย ได้ตระหนักและเจริญรอยตาม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนอย่างยั่งยืนและบุญที่ทำให้เกิดลาภสักการะไหลมาเทมาอย่างมากมาย หลังจากที่พระสืวลีได้บวชเป็นพระสงฆ์แล้ว ความจริงท่านเป็นสามเณรก่อน แล้วอุปสมเป็นพระภิกษุในภายหลัง นั่นเป็นเพราะในอดีตชาติ พระสืวลี ท่านได้เคยสร้างบุญ โดยการถวายน้ำผึ้งสด แก่พระวิปัสสิพุทธเจ้าพร้อม กับหมู่สงฆ์ ด้วยอาณิสย์แห่งการถวายทาน แก่พระผู้มีจิต บริสุทธิ์ผุดผ่องเช่นนี้ จึงส่งผลให้ทุกๆ ชาติที่ท่านเกิดมา ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ พร้อมไปด้วยลาภสักการะ มีรู้จักอัปจนเลย

ธรรมดาของผู้ที่ยังเป็นปุถุชน และยั่วนเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ในเมื่อได้เคยทำบุญเอาไว้ในบางชาติ ย่อมจะมีโอกาสพลั้งพลาด ทำสิ่งอันเป็นบาปเข้าบ้างเป็นธรรมดา พระสืวลีก็เช่นกัน นอกจากท่าน จะได้เคยทำบุญ กับพระอริยสงฆ์องค์อรหันต์ด้วยการนำผึ้งสดแล้ว บาป ท่านก็เคยก่อเอาไว้เหมือนกัน โดยในชาติหนึ่ง ท่านได้เกิดเป็น กษัตริย์ และได้เคยยกทัพ ไปล้อมเมืองๆ หนึ่ง เพื่อจะชิงราชสมบัติ เป็นเวลานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ทำให้ประชาชน ในเมืองนั้น ได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก เพราะเสบียงอาหารที่ได้กักตุนเอาไว้เกิดหมด จะออกไปหาอาหารนอกเมืองก็ไม่ได้ เพราะถูกล้อมเมืองเอาไว้ ผลสุดท้าย ชาวเมืองต้องรวมตัวกัน บังคับให้ พระราชาของตน ยอมแพ้ ด้วยบาปนี้เอง ทำให้มาในชาตินี้ พระสืวลีท่านจึงต้องมาทนทุกข์ทรมาน อยู่ในครรภ์ ของพระนางสุปปวาสา เป็นเวลานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน เท่ากับเวลาที่ท่าน ได้เคยไปล้อมเมืองเอาไว้ ในอดีตชาติ^{๒๖}

สรุปว่า “กฎแห่งกรรม” นั้นให้ผลยุติธรรมเสมอ กรรมที่ได้ทำไว้ ไม่ว่าจะดีก็ตามชั่วก็ตาม คนอื่นจะเห็นหรือไม่ก็ตาม ล้วนคอยติดตามให้ผลอยู่เสมือนเงาที่คอยติดตามตัวไปทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะไปเกิด ในชาติไหนก็ตาม เกิดเป็นอะไรก็ตาม “กรรม” ไม่เคยละหน้าที่ซึ่งจะติดตามให้ผลเมื่อถึงเวลาอันควร แม้พระสืวลีได้รับผลกรรมที่ตนเคยก่อไว้ในอดีตชาติ จะเห็นได้จากบุพกรรมของพระอริยสงฆ์และแม้แต่พระพุทธองค์เอง ยังต้องชดใช้กรรมอันเกิดจากการกระทำของตนเองในอดีตชาติ

^{๒๕} อิง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓/๒๓.

^{๒๖} พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่), *เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา*, หน้า ๑๓๒.

พระมหาโมคคัลลานะ ชดใช้กรรมของตนที่เกิดจากการกระทำของตนที่ทุบตีบิดามารดา โดยหลงเชื่อภรรยาผู้โฉดเขลา ในอดีตชาติ ชาติปัจจุบันจึงถูกโจรทุบจนร่างกายแหลกละเอียด แต่ไม่สิ้นชีวิต ภายหลังอธิษฐานจิตให้กายกลับคืนสู่สภาพเดิม แล้วทูลขอพระอนุญาตดับขันธปรินิพพานจากพระพุทธองค์ เป็นต้น

ในทางพระพุทธศาสนานั้น จึงเน้นสอนโดยถือการกระทำเป็นใหญ่ (กรรมนิยม) ซึ่งผิดกับศาสนาหรือความเชื่ออื่นๆ ที่เข้าใจว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นด้วยการบันดาลผลของเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ นอกจากนี้ในทางคำสอนทางพระพุทธศาสนายังเน้นย้ำว่า “กรรม” นั้นส่งผลโดยตรงต่อการรองรับผลของกรรมในทุกกรณีโดยจำเป็นต้องมีเจตนาต้นสายปลายเหตุและมีผลของการกระทำนั้น ในทางที่ดีหรือไม่ดี (บุญหรือบาป) ในเรื่องวิบากกรรมเสมอ ฉะนั้น บุคคลจะได้ดีหรือชั่ว ได้รับสุขหรือทุกข์ ก็เพราะกรรม หรือการกระทำของตนเองทั้งสิ้น หากไม่ดำเนินทางตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ แม้จะสวดมนต์หรือวิงวอนขอร้องต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงใด ก็ไม่อาจจะช่วยให้เราพบความดีและความสุขได้ เพราะหากทุกคนมีความภักดีและวิงวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วได้สนใจปรารภนาเสมอ มนุษย์ทุกวันนี้ก็คงไม่ต้องทำอะไรอีกเพื่อให้ชีวิตตัวเองเป็นไปดั่งหวัง

พระสวลีเถระมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และหลังจากได้บวชเป็นพระสาวกแล้วก็ได้มีบทบาทในกิจการพระศาสนาในด้านต่างๆ ล้วนแสดงให้เห็นถึงความรัก ความตั้งใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ดีน่าเคารพนับถือของท่านที่มีต่อพระศาสนาสมกับท่านได้รับเอตทัคคะจากพระพุทธเจ้า อย่างไรก็ดีตาม กล่าวถึงบทบาทของท่านแล้ว ก็ทำให้ทราบว่า เมื่อใครได้เข้ามาสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนาแล้ว ทุกคนจำต้องมีบทบาทหน้าที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม เริ่มตั้งแต่หน้าที่ต่อตนเองด้วยการศึกษาปฏิบัติ และหน้าที่ต่อสังคมด้วยการประกาศ เผยแผ่พุทธธรรมให้ประชาชนได้รับแสงสว่างในชีวิต สมดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งเป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้เธอ พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกัน จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนสัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^{๒๗} และว่า ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอด้วยจีวร ภิน္ฑาบาต เสนาสนะและคิลานะ

^{๒๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

ปัจจัยเกสัชบริวาร แม้เธอทั้งหลายก็จะเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีนั้นเถิดฯ^{๒๘}

กล่าวได้ว่า พระสิวลีเถระได้ยึดถือและปฏิบัติตนในกรอบ ๖ ประการข้างต้นนั้นเป็นอย่างดี กล่าวคือ เมื่อท่านบรรลุธรรมเสร็จกิจของตนแล้ว ท่านก็มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส และประกอบด้วยประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๔.๕ วิเคราะห์บทบาทของพระสิวลีที่เถระมีต่อสังคมไทย

พระสิวลีเถระมีความใกล้ชิดกับสังคมไทยในหลากหลายมิติ เวลาที่ผู้คนทำบุญมักจะอธิษฐานว่า ขอให้มั่งมีร่ำรวยมีลาภมหาศาลดังเช่น “พระสิวลี” ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความปรารถนาในอดีตของท่านที่ตั้งความปรารถนาไว้ เมื่อย้อนไปในกัปที่แสนแต่กัปนี้ ในกาลของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระนามว่า ปทุมุตตระ ในครั้งนั้น ท่านได้เกิดเป็นกษัตริย์ในพระนครหงสวดี ได้ยินพระพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตั้งสาวกของพระองค์ชื่อสุทิสสะ ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะผู้มีลาภมาก ทรงปรารถนาในตำแหน่งนั้นบ้าง จึงได้นิมนต์ พระชินสีห์พร้อมทั้งพระสาวก ให้เสวยและฉันถึง ๗ วัน ครั้นถวายมหาทานแล้วก็ได้ตั้งความปรารถนาว่า ขอให้ท่านเป็นเอตทัคคะผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีลาภในอนาคตกาล พระปทุมุตตระบรมศาสดา จึงทรงพยากรณ์ว่าความปรารถนาของท่านนี้จะสำเร็จในกัปที่แสนแต่กัปนี้ไป ท่านจะบังเกิดในนาม สิวลี ได้บวชในสำนักของพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าโคตมะ ซึ่งสมภพในวงศ์ของพระโศกกากราช ดังนี้แล้ว เสด็จหลีกไป^{๒๙}

จากแรงปรารถนาอันแรงกล้านี้ และท่านได้บำเพ็ญบารมีธรรมติดต่อกันมาตามลำดับ ในชาติสุดท้าย เมื่อได้มาเกิดเป็นมนุษย์ในศาสนาของสมเด็จพระสมณโคตม ท่านได้รับอานิสสงส์แห่งทานบารมีที่เคยสั่งสมมาพร้อมแรงปรารถนาที่เคยปรารถนาไว้ ส่งผลให้ท่านเป็นพระสาวกที่เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรมจริยธรรมและลาภสักการะได้บังเกิดกับท่านนับอนันต์ และส่งผลภาพรวมกับสังคมไทยและคณะสงฆ์ แยกได้ ดังนี้

๔.๕.๑ บทบาทของพระสิวลีเถระที่มีต่อวัฒนธรรมประเพณี

ในประเทศไทย ตามวัดต่างๆ มีการสร้างรูปเหมือนหรือรูปจำลองของพระสิวลี องค์ขนาดใหญ่ประดิษฐานไว้ตามตามมุมต่างๆ ของวัดนั้นๆ ทั่วประเทศ พระเครื่องพระบูชาก็มีพระคณาจารย์เก

^{๒๘} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๒๘๗/๒๔๗.

^{๒๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๗๘-๔๗๙.

จิ๋ชื่อดัง สร้างออกมาไม่มากนัก เท่าที่ปรากฏในอดีตและปัจจุบัน เช่น หลวงพ่อแดง วัดบางพัง หลวงปู่ นาค วัดระฆัง หลวงปู่โตะ วัดประดู่ฉิมพลี เป็นต้น พระสีวลี พระบุชารูปเหมือนพระสีวลี ที่วัดต่างๆ สร้างขึ้นจะได้รับความนิยมสูงสุดจากประชาชน โบราณจารย์และวัดต่างๆ มากมายในเมืองไทยจึงทำ รูปเคารพพระสีวลีขึ้นมาสักการบูชา เน้นในทางลาภผลโดยตรง และถือว่าตีทางโชคลาภอย่างมาก เพราะเป็นพระอรหันต์ผู้เลิศด้วยลาภสักการะยิ่งกว่าภิกษุองค์ใดในสมัยพุทธกาล ไม่มีมากนัก ดังนั้น บทบาทของพระสีวลีที่มีต่อวัฒนธรรมประเพณี ในด้านวรรณคดีไทย ดังนี้

วรรณคดีไทยยุคต่างๆ ไม่มีผู้กล่าวถึงท่านสีวลีอย่างวิจิตรบันเทิง และละเอียดพิสดารมาก เท่ากับบันทึกในพระคัมภีร์พุทธศาสนา ที่บันทึกว่า “สีวลีกุมาร เป็นโกถียรราชวงศ์ เป็นชาวเมืองโกถียะ บรรพชาในสำนักพระสารีบุตร ด้วยไตรสรณคมน์ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขณะปลงเกศ”^{๓๐} จาก ประวัติของพระสีวลีเถระ ได้ชี้ให้เห็นแง่คิดในมิติเชิงวรรณคดี ๒ ประการคือ

๑) ประการแรก ในมิติของกฎแห่งกรรม ที่เห็นได้จากผลกรรม ๒ ประเภท ที่เกิดกับ พระสีวลี คือ กรรมฝ่ายกุศลส่งผลให้ท่านมีลาภมาก แต่ในขณะเดียวกัน กรรมฝ่ายอกุศลก็ดลบันดาล ให้ท่าน ต้องได้รับทุกข์ทรมานอยู่ในครรภ์พระมารดา เป็นเวลานานถึง ๗ ปีเศษ เรื่องของกรรม ทำให้อย่างไร ย่อมได้ผลอย่างนั้นเสมอ

๒) ประการที่สอง มิติการบรรลุธรรม พระสีวลีเถระได้บรรลุอรหันต์ เพราะการ พิจารณาทุกข์ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่อยู่ในครรภ์ ทำให้เห็นชัดว่า “การเกิดมาแต่ละที ล้วนมีแต่ทุกข์ ในเมื่อ ได้เห็นโทษทุกข์ของการเกิด การเบื่อหน่ายด้วยอำนาจแห่งปัญญาที่เห็นความจริง ย่อมจะเกิดขึ้น และ เมื่อความเบื่อหน่ายเกิดขึ้นแล้ว ย่อมจะนำไปสู่การคลายความกำหนัด คลายความยึดติด จนหลุดพ้น ไปในที่สุด”^{๓๑}

สมดังพุทธพจน์ที่ทรงแสดงไว้ในอนัตตลักขณสูตรตอนหนึ่ง ความว่า “นิพพิณทง วิรัชชติ วิจารณ์ วิมูจติ เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนัด หรือคลายความยึดติด เมื่อสิ้นความกำหนัด สิ้นความ ยึดติด หรือหมดความติดใจในอารมณ์ จิตก็ย่อมหลุดพ้น เพราะไม่ได้ถือมั่นอารมณ์ใดๆ ในโลกนี้”^{๓๒} จะเห็นได้ว่า “ความทุกข์นี้ย่อมมีประโยชน์ ถ้าเรารู้จักพิจารณา เพราะความทุกข์ คือพื้นฐานแห่งความ จริงของชีวิต แต่คนเรามองไม่เห็นตามความเป็นจริง จึงทำให้ลุ่มหลงอยู่ในกองทุกข์ สำคัญมั่นหมายใน ทุกข์ ว่าเป็นสุขอยู่ร่ำไป จิตใจจึงมีแต่การดิ้นรน ทะยานอยาก ก่อภพก่อชาติ ไม่รู้จักจบสิ้นนี้แล คือต้น ตอของความทุกข์อันยาวนานในสังสารวัฏแต่ถ้าเมื่อใด มีปัญญาเห็นความจริง รู้จักตัวทุกข์ที่แท้จริงก็

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๒.

^{๓๑} ธรรมวาทโธ ภิกขุ, **อานุภาพความเพียร**, (กรุงเทพมหานคร : วัดโสมนัสวิหาร คณะ ๖, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^{๓๒} ชุ.ชา.อ. (ไทย) ๑๘/๓/๖๔.

ย่อมจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และคลายความยึดมั่น อันจะก่อให้เกิดภพชาติ ต่อๆ ไป”^{๓๓} และเมื่อปัญญาคมกล้ำยิ่งขึ้น จนถึงขนาดทำลายความรู้สึกที่เคยยึดมั่นให้หมดไปจากใจได้โดยสิ้นเชิงเมื่อ ไหร่เมื่อนั้นภพชาติก็ย่อมจะขาดสิ้นลงไป ชาตินั้นจึงนับว่าเป็นชาติสุดท้าย แห่งการเวียนว่ายในสังสารวัฏ ฉะนั้น “ทุกข์” จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นความจริง อย่างเช่น พระสิวลี ที่ท่านได้พิจารณา และได้รับผลเป็นความพ้นทุกข์มาแล้ว ในครั้งพุทธกาล

เนื่องจากพระสิวลีเถระเป็นพระอรหันต์ที่ได้รับการเป็นเอตทัคคะผู้เลิศในทางผู้มีลาภมาก คนไทยเชื่อว่าผู้ใดได้บูชาพระสิวลีเถระแล้ว จะได้รับโชคลาภเงินทองไหลมาเทมา ซึ่งคนไทยก็เชื่ออีกว่าเคยมีผู้หนึ่งเคยได้รับมาแล้วในสมัยพุทธกาลก็คือ มีหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเกิดในตระกูลพ่อค้ามีนามว่า สุภาวดี นางได้เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนา และนับถือพระสิวลีเถระเป็นอย่างยิ่งเมื่อแม่นางได้ฟังธรรมจนลึกซึ้ง พระสิวลีก็ให้ศีลและให้พรว่า “จงเจริญรุ่งเรืองด้วยทรัพย์สิน เงินทองจากการค้าขาย เงินทองไหลมาเทมาสมความมุ่งมาดปรารถนาด้วยเถิดหลังจากที่นางสุภาวดีได้รับพรจากพระสิวลีเถระแล้ว ไม่ว่านางและผู้เป็นบิดามารดาจะไปค้าขายที่ใด ก็ขายดีเป็นเทน้ำเทท่า มีแต่กำไรเหลือไหลเข้ามาทุกครั้งไป ซึ่งนางสุภาวดีนั้นได้เป็นที่รู้จักของคนไทยเป็นอย่างดี ซึ่งก็คือนางกวักนั่นเอง”^{๓๔} เมื่อพระนางสุปวาสาสมัครก่อกบฏกำหนดประสูติแล้ว พระนางก็ได้เสวยทุกขเวทนา ลำบากมาก จึงได้ให้พระสวามี ไปกราบถวายบังคมพระบรมศาสดาเพื่อทูลขอพรพระพุทธรูปองค์ที่ทรงประทานพรให้แก่พระนางสุปวาสาว่า “พระนางสุปวาสา ผู้เป็นพระราชธิดาของพระเจ้ากรุงโกลิยะ จงเป็นหญิงมีความสุข ประสูติพระโอรสผู้หาโรคมิได้เถิด” เมื่อสิ้นพระพุทธรูปคำสวด ก็ปรากฏว่าพระนางสุปวาสา ได้ประสูติพระโอรสทันที เวลาที่ประสูตินั้น ก็ประสูติง่ายที่สุดเปรียบประดุจน้ำไหลออกจากหม้อที่เป็นเช่นนั้นอีกด้วย อานาจ แห่งพุทธานุภาพ เมื่อประสูติแล้วพระญาติทั้งหลายได้ขนานนามให้ว่า “สิวลีกุมาร”^{๓๕}

เมื่อสิวลีกุมารเจริญวัยเติบโตใหญ่ขึ้นมา ก็มีจิตศรัทธาใคร่จะบรรพชาอุปสมบท โดยได้ขอ บวชในสำนักพระสารีบุตร พระสารีบุตรได้เตือนให้ท่านระลึกถึงทุกข์ในขณะที่ยังอยู่ในครรภ์พระมารดา ท่านได้กำหนดจิตพิจารณาตามไป จนเห็นความทุกข์ของการเกิดอย่างเด่นชัด ว่า

การเกิดทุกครั้งย่อมเป็นทุกข์ทุกครั้ง ไหนจะทุกข์เมื่อคราวอยู่ในครรภ์ ซึ่งมีสภาพที่ อุดรื้อน่าเบื่อหน่าย และเมื่อเกิดมาแล้ว ทุกข์ที่จะติดตามมาในภายหลังก็คือทุกข์เพราะ ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ซึ่งไม่มีใครจะหนีไปพ้น ระหว่างที่ยังไม่ตาย ก็ต้องพบ ความโศกเศร้าเสียใจ เพราะพลัดพราก จากของรักบ้าง เพราะผิดหวังบ้าง แต่ถ้า

^{๓๓} ขุ.อป.อ. (ไทย) ๙/๑๓๙/๔๐๓.

^{๓๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **ธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๙๔.

^{๓๕} พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่), **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**, หน้า ๑๓๕.

พิจารณาดูให้ลึกซึ้งก็จะเห็นได้ว่า ที่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิด ซาติแล้ว ซาติเล่าอยู่นี้ ก็เพราะจิตยังถูก อวิชชา ความไม่รู้ครอบงำ ด้วยเห็นว่าการเกิดเป็นของดี แต่ที่แท้จริงไม่ ว่า การเกิดมาแต่ละที มันมีแต่ทุกข์ทั้งนั้น เมื่อสวลิทุมารพิจารณาซึ่งทุกข์อยู่เช่นนี้ ก็ทำให้จิตใจเกิดความเบื่อหน่าย และค่อยๆ คลายอุปาทาน ในขณะที่กำลังปลงผม และพอลงผมเสร็จท่านก็ได้บรรลุพระอรหันต์ผลพอดี^{๓๖}

สรุปว่า พระสวลิเถระครั้นท่านได้บรรลุอรหันต์แล้ว ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน ลามสักการะ ย่อมบังเกิดมีแก่ท่านในที่นั้น ฉะนั้น เวลาหมู่สงฆ์ จะไปยังถิ่นกันดาร พระบรมศาสดาจึงมักจะมีพระดำรัสให้พาพระสวลิไปด้วยเสมอ อาศัยที่พระสวลิ เป็นผู้ที่มีสมบุรณ์ด้วยลามเช่นนี้ พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องท่านว่า เป็น เอตทัคคะ ผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ทางด้านมีลามมาก พระสวลิท่านได้ดำรงเบญจขันธ์อยู่โดยสมควรแก่กาลแล้ว ท่านก็ได้ดับขันธเข้าสู่พระนิพพาน

อีกนัยหนึ่ง หากกล่าวถึงสถาบันพระพุทธศาสนาแล้ว ทำให้เข้าใจว่าหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยในการสร้างระเบียบสังคมและพร้อมทั้งวางแนวจริยธรรม หลักความประพฤติชอบ กฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ เป็นต้นเหล่านี้เป็นส่วนประกอบของพระพุทธศาสนา ที่ช่วยในการอบรมจริยธรรมทางสังคมให้คนทำแต่ความดี ซึ่งในแง่นี้จะพบในคำสอนของทุกศาสนาที่เน้นให้คนทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนายังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่น ในสังคมพุทธจะมีการทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญตามเทศกาลสำคัญทางศาสนา การบวชเป็นพระ การฟังเทศน์มหาชาติ และการทำบุญเพื่อสะสมบุญ เป็นต้น ความเชื่อและคำสอนทางศาสนาจึงมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมอยู่มาก จึงนับได้ว่าศาสนาได้ให้โลกทัศน์ กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม และวางแนวทางให้การหาทางออกทางใจให้แก่คนในสังคมอย่างเรียบง่ายและมีพลังสร้างสรรค์อันยั่งยืน

พระพุทธศาสนา เป็นวัฒนธรรมที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต สังคมใดผู้คนนับถือพระพุทธศาสนาใด พฤติกรรมของคนก็จะแสดงออกให้ปรากฏตามหลักคำสอน พิธีกรรมที่เขาปฏิบัติเป็นเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะ วรรณคดี คติธรรม ประเพณี ดังนั้น บทบาทของพระภิกษุสงฆ์และสถาบันพระพุทธศาสนาที่ปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ในสังคม ดังนี้

๑) ช่วยวางรากฐานความเจริญสู่สังคม ในฐานะเป็นระบบที่สร้างความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันทางศีลธรรมของชุมชน โดยถือว่า

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๗.

(๑) ศีลธรรมเป็นความจำเป็นที่ทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอันแสดงออกร่วมกันทางพฤติกรรมของกลุ่มชนที่มีความเชื่อต่อพระพุทธศาสนานั้นๆ

(๒) การประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนานั้นจะสามารถปกป้องคุ้มครองผู้ปฏิบัติให้บรรลุถึงความดีอันสมบูรณ์ตามความเชื่อถือหาพระพุทธศาสนาได้

(๓) เป็นการวางรากฐานทางศีลธรรมทางสังคมอันเป็นส่วนรวมโดยตรง เพื่อให้สังคมดำเนินไปสู่เป้าหมายอันพึงประสงค์ของสังคมเอง

๒) ส่งเสริมความเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่นเหนียวแน่นทางสังคม โดยถือว่าพระพุทธศาสนาช่วยส่งเสริมคุณค่าทางสังคมให้สมาชิกสังคม ร่วมมีเอกภาพทางสังคมด้วยกัน โดย

(๑) หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาต่างๆ ในทุกสังคมนั้น จะต้องประกอบไปด้วยคำสอนอันสามารถโน้มน้าวจิตใจสมาชิกของสังคมให้ยึดปฏิบัติตาม และสามารถปลูกฝังให้เกิดความเชื่อศรัทธาต่อสมาชิกของสังคม เพื่อให้สังคมมีแนวปฏิบัติที่เป็นพฤติกรรมอันมีอยู่ในรูปรอยเดียวกัน

(๒) คุณค่าและความเชื่อถือในลัทธิพระพุทธศาสนานั้นจะควบคุมไปถึงการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถกำหนดสัญลักษณ์ของสังคมได้ ทั้งนี้เพราะสมาชิกของสังคมต่างมีแบบฉบับแห่งพฤติกรรมอันเกิดคุณค่า และความเชื่อในลัทธิพระพุทธศาสนานั้น ๆ

(๓) มีการกำหนดขอบเขตการควบคุมแนวการประพฤติและการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน ในรูปของการแสดงออกเป็นสัญลักษณ์ตามพฤติกรรมอันเกิดจากความเชื่อถือในพระพุทธศาสนานั้น ๆ

๓) หลักพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคำสอนพระพุทธศาสนาจะเป็นตัวช่วยเสริมด้านจิตใจของมนุษย์ให้เกิดความรับผิดชอบต่อการประพฤติปฏิบัติ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในอันที่จะประพฤติปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ๆ^{๓๗}

๔.๕.๓ บทบาทของพระสืวลีเถระที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย จัดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ถ้าพิจารณาในฐานะนี้ จะพบว่า “พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ปัญหาและความเป็นอยู่ทั้งปัจเจกชนและสังคมโดยรวมในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่และต่อเนื่องของสังคม โดยทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์ เป็นสถาบันขัดเกลาทางสังคม ปลูกฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมให้แก่คนในสังคม

^{๓๗} ปฐม ทรัพย์เจริญ และคณะ, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓๖-๑๓๗.

ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมทางวัฒนธรรมและความรู้สึกเป็นชาติ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์และการปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคม ทั้งทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย”^{๓๘}

สรุปว่า พระเถระผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งพระสวลีเถระ เป็นผู้ทำตามยุทธศาสตร์ที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ และทำตามยุทธศาสตร์ ปณิธาน ของพุทธองค์อย่างเคร่งครัด จึงส่งผลให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายและตั้งมั่นในนานาอารยประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ พุทธบริษัทจะนับถือพุทธองค์หลักคำสอนของพุทธองค์แล้ว พุทธสาวกของพุทธองค์ก็มีไม่น้อย ในจำนวนนั้น พระสวลีเถระได้ถูกพุทธบริษัทเคารพนับถือ ในฐานะพุทธสาวกและพระผู้เปี่ยมล้นด้วยเมตตา สร้างศรัทธาความเชื่อในหมู่ชาวพุทธได้หลากหลายมิติ นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังทรงใช้ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ธรรมะโดยการเข้าหาหัวหน้าผู้เป็นผู้นำทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เป็นยุทธศาสตร์ที่มีความชาญฉลาดและแยบยลในตัวอย่างมาก เพราะคนเหล่านี้ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างยิ่งทั้งเป็นผู้ที่มีพวกพ้องและบริวารมาก เมื่อคนเหล่านี้นับถือศาสนาใด ผู้คนในสังคมนั้นก็มักจะหันมานับถือตามไปด้วย ผู้นำศาสนานั้นบางทีอาจจะมีความสำคัญหรือทรงอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนมากกว่านักปกครอง เพราะนักปกครองมักควบคุมประชาชนด้วยอาวุธหรือด้วยอำนาจ ส่วนผู้นำทางศาสนานั้นควบคุมประชาชนด้วยธรรมะ ฉะนั้นประชาชนจึงมีความมั่นคงเลื่อมใสต่อพระและนักบวช นอกจากความเลื่อมใสศรัทธาแล้วยังช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการทานุบำรุงพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาอย่างดีด้วยการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ และสร้างวัดวาอารามต่างๆ และระบบการสอนของพราหมณ์นับว่าเก่าแก่ที่สุดตั้งแต่สมัยพระเวทจนถึงสมัยปัจจุบัน วิธีการศึกษานั้นครูสอนกลุ่มลูกศิษย์ในบ้านของครูเอง พระสวลีเถระ นับว่าเป็นมีคุณูปการด้านต่างๆ อย่างที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้อย่างชัดเจน

๔.๖ วิเคราะห์หลักการและแนวทางการประยุกต์ใช้

๔.๖.๑ การบริหารงานคณะสงฆ์

การบริหารงานคณะสงฆ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสงฆ์ทุกระดับไม่ว่าแม้พระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ที่จะต้องปฏิบัติ เพราะภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนามีตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ โดยตรง มี ๖ ประการ

^{๓๘} สมบูรณ์ สุขสำราญ. อ่างใน ธีรโชติ เกิดแก้ว. พระพุทธศาสนากับปัญหาสังคมไทย. (กรุงเทพ : สำนักพิมพ์สื่อตะวันออก, ๒๕๔๗). หน้า ๓๙.

๑. งานด้านการปกครอง
๒. งานด้านการศึกษา
๓. งานด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. งานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. งานด้านการสาธารณูปการ
๖. งานด้านการสาธารณสงเคราะห์

งานด้านการบริหารการปกครองนั้น ควรนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ให้แนวคิดไว้ในรายงานการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย พุทธศักราช ๒๕๔๓” ไว้ว่า

(๑) รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

(๒) สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

(๓) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

(๔) มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

(๕) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

(๖) ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ยอมรับแก่หมู่คณะสงฆ์^{๓๙}

^{๓๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการเสวนาเรื่อง “บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย พุทธศักราช ๒๕๔๓”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓), (เอกสารอัดสำเนา).

การบริหารการปกครอง เป็นภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของหรือคณะเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกัลยาณมิตรหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลัก ภายใต้วิธีการการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ๓ วิธี คือ

๑. นิคคหวิธี คือ การชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปัคคหวิธี คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้ คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ ประกอบด้วย
 - ๑) พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว
 - ๒) กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย
 - ๓) ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบๆ กันมา^{๔๐}

สรุปว่า การนำแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทด้านต่างของพระสืบลีเถระมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนอะไรมากนัก เพราะคณะสงฆ์ยังไม่ได้ดำรงสถานะการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนเช่นปัจจุบัน เพราะพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มตั้งและท้าทายต่อความเชื่อในจารีตเดิมของศาสนาพราหมณ์ เจตจางในการออกบวชเกิดจากความเบื่อหน่ายและมุ่งหาจุดหลุดพ้นทางโลก แต่โดยเนื้อแท้การปกครองสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยและเป็นสังคมที่เสมอภาค พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย พระเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์มีหน้าที่ปกครองสาธุศิษย์ของตนแต่ในสังฆกรรมทั้งปวง สงฆ์ยอมเป็นใหญ่ไม่เลือกที่จะเป็นอาจารย์หรือสาธุศิษย์ เมื่อมีกิจสงฆ์เกิดขึ้นจะต้องมีการประชุมสงฆ์และถือมติเอกฉันท์เป็นหลัก เนื่องจากพระสงฆ์สาวกยังไม่มากนัก ความเลื่อมอันเกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์จึงมี

^{๔๐} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

น้อย ดังปรากฏหลักฐานในพระไตรปิฎกพระสงฆ์ที่ล่วงละเมิดสิกขาบทอยู่เนืองๆ มีเพียงกลุ่มพระสงฆ์ฉัพพัคคีย์ ส่วนหลักที่ใช้ในการปกครองมีเพียงพระธรรมวินัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยพระราชอำนาจจากพระเจ้าแผ่นดิน หรือผู้ปกครองรัฐให้ออกกฎหมายบังคับสั่งสมณฑล ฝ่ายอาณาจักรมีหน้าที่ถวายศาสนูปถัมภ์แต่ด้านเดียว

๔.๖.๒ การบริหารงานการเผยแผ่

การเผยแผ่พุทธศาสนา เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์ทั่วไปจนถึงพระสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการ ต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ เป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของสังคม การนำหลักการและแนวคิดจากเรื่องราวของพระสืบลีเถระมาประยุกต์ใช้ เพื่อการบริหารด้านการเผยแผ่ธรรมในปัจจุบัน จะสอดคล้องกับ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญโญ) ที่ให้แนวคิดไว้ว่า ควรกำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟัง เกี่ยวกับ พระศาสนาโดยถูกต้อง^{๔๑}

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ จะเห็นได้จากการมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) การเผยแผ่เพื่อให้เกิดการเผยแพร่งานได้ผล ต้องประยุกต์หลักการด้านต่างๆ แบบบูรณาการ คือ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้นั้น
๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ
๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
๔. ไม่เห็นแก่ความง่ายตีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน
๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

^{๔๑} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปญโญ), *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, นทวิ พลรัตน์ (บรรณาธิการ), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป^{๔๒}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ระดับต่างๆ องค์กรทางคณะสงฆ์เช่น วัด และคณะสงฆ์โดยตรง มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแผ่

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การประยุกต์ใช้ คือ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นและ สังคมในภาพกว้าง การนำอดีตชีวิตของพระเถระในอดีตมาเป็นตัวอย่าง เป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่ง เพราะพระเถระแต่ละองค์ล้วนมีความสามารถและมีเอกลักษณ์เฉพาะ พุทธบริษัทต่างนิยมนับคนละแบบ เพราะมีจริตต่างกัน ภายใต้เงื่อนไข จริต ๖ ในพระพุทธศาสนา

๔.๖.๓ การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

^{๔๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕

๒. เป็นฐานะในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล^{๔๓}

โดยการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับ มหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสุขสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการการสาธารณสุขสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลาง

สรุปว่า จากหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๓ ด้านที่ได้กล่าวมา เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ไม่ว่าจะแก่สังคมหรือแก่พระภิกษุสงฆ์ตลอดจนประเทศชาติด้วย ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ทั้ง ๖ ด้านเป็นที่ตั้งและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย

^{๔๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ องค์กรบุญ), การคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔-๕๕.

สรูป พระสวลีเถระ เป็นพระอริยมหาสาวกคนหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ ตามที่กล่าวมา ซึ่งได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายสู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว และสร้างความเจริญมั่นคงได้อย่างมหาศาล ซึ่งท่านมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะตนกล่าวคือ บุญบารมีธรรม ที่ท่านได้ตั้งสัจจะอธิษฐานไว้ บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ ผู้เป็นศาสนบุคคล สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็น ๑ ใน ๔ ของพุทธบริษัท การได้ศึกษาประวัติและบทบาทของพระสวลีในด้านต่างๆ นับว่ามีประโยชน์อย่างมากต่อพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน หากพระพุทธศาสนามีใครสักคนที่มีคุณสมบัติเพียบพร้อมเช่นนั้นบ้างก็คงดี และอีกประการหนึ่ง คำว่า ภาระหน้าที่ของพระภิกษุนั้นเมื่อกล่าวโดยสรุป ท่านให้นิยามความหมายไว้ว่า

๑. พระสงฆ์ คือ หมู่คนที่ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๒. ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๓. สอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ^{๔๔}

ทั้ง ๓ ข้อนี้ ถือว่าเป็นภารกิจหลักของพระสงฆ์ เมื่อบวชแล้วจะต้องศึกษาเล่าเรียนซึ่งถือเป็นคตินิยมมาแต่โบราณว่า บวชเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรม ถือว่า เป็นภารกิจของพุทธศาสนิกชนที่จะต้องสืบทอดพระพุทธปณิธานของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในขณะเดียวกันเมื่อศึกษามาแล้ว จะต้องนำพระธรรมเหล่านั้นมาประพฤติปฏิบัติ เรียกว่าปฏิบัติตามพระธรรมพระวินัย พระวินัยมีบัญญัติไว้อย่างไรก็ปฏิบัติตามอย่างนั้น พระธรรมสั่งสอนไว้อย่างไรก็เพียรประพฤติตามนั้น ดังนั้น ในภาคของการปฏิบัติแล้ว พุทธศาสนิกชนจึงมักมองพระไปในแง่ สุปฏิปันโน คือปฏิบัติดี แต่โดยหลักของการปฏิบัติแล้วพระสงฆ์ทั่วไปที่เป็นสามัญชน คือ ทำผู้เพียรพยายามเพื่อจะปฏิบัติตนให้ดี ปฏิบัติตนให้ตรง ปฏิบัติตนให้เป็นธรรม ปฏิบัติตนให้เหมาะสมคือ สมควรตามหลักของพระสังฆคณ ๔ ข้อแรก เมื่อท่านเพียรพยายามปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร อยู่เช่นนี้ ย่อมจะได้สถานะจากสังคมด้วยการต้อนรับ การค่านับ การทำบุญ การประนมมือไหว้ การบริจาทานเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติของท่าน เมื่อท่านผ่านการศึกษาและการปฏิบัติ จนสามารถผ่านการสัมผัสผลมาแล้ว ก็ทำหน้าที่เผยแผ่ชี้แจงแสดงศาสนธรรมที่ตนศึกษาและปฏิบัติมาแล้วแก่บุคคลอื่น โดยพิสดารตามกำลังความสามารถของท่าน

จากการศึกษาประวัติและผลงานด้านต่างๆ ของพระสวลีเถระมาทั้งหมด ทำให้มองเห็นภาพการดำเนินชีวิตของพระอริยพุทธสาวกว่าท่านมีชีวิตอยู่เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อกระทำความดีเป็นประโยชน์แก่อุภยโลก เพื่อความสุขแก่ชาวโลก เพราะท่านเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยปัญญา ความบริสุทธิ์และความกรุณา อย่างแท้จริง เนื่องจากกิจต่างๆ ส่วนตัวของท่านที่จะทำเพื่อการละและ

^{๔๔} ปฐม ทรัพย์เจริญ และคณะ, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น, หน้า ๒๐๒.

การบำเพ็ญได้หมดไป ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นอเสขะ คือ พระอริยสาวกผู้ไม่ต้องศึกษาอีกต่อไป สมดัง
บทเจริญสังฆคุณ ๙ ประการที่ว่า

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว
เป็นผู้ปฏิบัติเพื่ออายุธรรม เป็นผู้ปฏิบัติชอบ นี่คือ คู่บุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นั้น
คือสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของ
ทำบุญ ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งไปกว่าฯ^{๔๕}

สังฆคุณมี ๙ ประการ ๔ ประการแรกเป็นเหตุและ ๕ ประการหลังเป็นผล ดังนี้

(๑) สุปฏิปันโน พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี คือ ๑.ปฏิบัติ
ไม่ตามมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นทางสายกลาง ไม่หย่อนนัก ไม่ตึงเครียดนัก ๒.ปฏิบัติไม่ถอยหลัง
ปฏิบัติได้ดีเท่าเดิม หรือก้าวหน้าสูงขึ้นไป ๓.ปฏิบัติตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า

(๒) อชุปฏิปันโน พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติตรง คือ ๑. ไม่
ปฏิบัติลวงโลก คือ ปฏิบัติต่อหน้าคนอย่างหนึ่ง ปฏิบัติลับหลังคนอีกอย่างหนึ่ง ๒. ไม่ปฏิบัติเพื่อโอ้อวด
คือปฏิบัติเพื่อให้คนทั่วไปเห็นว่าตนปฏิบัติเคร่งครัดกว่าใครๆ ๓. ปฏิบัติตรงต่อพระพุทธเจ้า และ
พระสาวกด้วยกัน ไม่อำพรางความในใจ ไม่มีแฉงอน

(๓) ญายุปิปันโน พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง คือ ๑.
ปฏิบัติมุ่งธรรมเป็นใหญ่ ๒.ปฏิบัติถือความถูกต้องเป็นสำคัญ ๓.ปฏิบัติเพื่อความตรัสรู้

(๔) สามิจิปฏิปันโน พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติสมควรคือ
๑. ปฏิบัติน่านับถือ สมควรได้รับความเคารพ ๒.ปฏิบัติชอบอย่างยิ่ง ๓.ปฏิบัติดีที่สุด

(๕) อาหุเนยโย พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่สิ่งของค่านับ คือ
ควรได้รับสิ่งของที่เขานำมาถวาย เพราะท่านมีคุณสมบัติ ๔ ประการ ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น ด้วยว่า
สิ่งที่เรียกว่าอาहुณะ เป็นของที่ท่านใช้บูชาคุณความดีของคน เมื่อพระสงฆ์ประกอบด้วยคุณสมบัติ
เช่นนั้น จึงควรแก่อาहुณะ คือ สิ่งของค่านับ

(๖) ปาหุเนยโย พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ คือ
ผู้ปฏิบัติงามเช่นนี้ เมื่อท่านไปในบ้านเมืองใด ย่อมเป็นผู้สมควรแก่การต้อนรับเหมือนการต้อนรับแขก
ผู้มีเกียรติ พระสงฆ์อยู่ในฐานะนั้น

(๗) ทักขิณียโย พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาควรแก่
สิ่งของทำบุญ คือ พระสงฆ์ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวย่อมได้รับประโยชน์ตามที่ปรารถนา แม้การอุทิศกุศล
เพื่อผู้ตาย พระสงฆ์ก็จัดเป็นทักษิณียบุคคล คือ ควรรับทักษิณาทานนั้นๆ

^{๔๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๙๕/๖๗.

(๘) อัญชลีกรณียะ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี คือ พระสงฆ์เป็นผู้มีคุณความดีอยู่ในสันดาน ย่อมอยู่ในฐานะที่ใครๆ ควรแสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้ เพราะทำให้ผู้ไหว้มีความรู้สึกว่าตนได้ไหว้ผู้ที่มีคุณธรรมสมควรแก่การไหว้ ทั้งเป็นการช่วยให้ผู้ไหว้เจริญด้วยพรทั้ง ๔ ประการ อันได้แก่ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ด้วย

(๙) อนุตตรัง ปุณฺณักเขตตัง โลกัสสะ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นเนื่อนาบุญของโลก คือ พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ ทักขิณาที่บริจาคนแก่พระสงฆ์ย่อมมีอานิสงส์มาก เปรียบเหมือนนามีดินดีและน้ำดำ พืชที่หว่านไปย่อมให้ผลไพบุลย์ จึงเป็นที่บำเพ็ญบุญของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย

บทบาทของพระสาวกเถระในด้านต่างๆ ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติดีปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการนอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ